

L'etiqueta 'LGTBIQ+' a la literatura: visibilitza o estigmatitza?

Anna Salomó Sentís

Treball Final de Màster

Director: Xavier Pastor Villa

Màster d'Edició Digital

Curs 2021-2022

Agraïments

Per començar, m'agradaria expressar el meu agraïment a Xavier Pastor Villa, per dirigir aquest estudi, per guiar-me en totes les etapes del treball, per tranquil·litzar els dubtes i per les hores de dedicació i acompanyament des que va començar aquesta aventura. També un especial agraïment a Teresa Iribarren Donadeu, per engrescar-me des de l'inici a realitzar aquest treball, i per les reunions-trobades virtuals de suport i motivació.

Agraeixo a les persones entrevistades —Eva Baltasar, Laura Huerga, Bel Olid i Aniol Rafel— el seu interès i col·laboració, que ha tingut un pes molt important en aquesta recerca i m'ha permès desenvolupar millor aquest estudi.

A la família, per l'ajuda constant i per ser-hi. Als amics que han estat al meu costat, sobretot aquestes últimes setmanes plenes de feina i de poques hores per veure'ls. I a la Laura, per ser el meu referent d'esforç i constància, i per ajudar-me a clarificar les idees i posar-les en ordre. Pel suport inesgotable i per ser sempre a prop.

Resum

Catalogar una obra segons el seu gènere literari forma part de la quotidianitat del procés editorial. En aquest sentit, parlem de literatura LGTBIQ+ (sigla que correspon a *lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals, intersexuals* i *queer*) quan la trama principal gira al voltant de la identitat o orientació sexual del protagonista, quan l'obra presenta personatges rellevants que formen part del col·lectiu, o quan l'autor parla obertament de la seva orientació sexual. Arran d'aquest plantejament sorgeix el debat de si és necessària l'etiqueta *LGTBIQ+* a la literatura per fer-ne promoció, i es qüestiona si afavoreix visibilitat al col·lectiu o si, contràriament, l'estigmatitza i encotilla aquestes obres. Per analitzar aquests aspectes, s'ha entrevistat diverses autores i persones expertes en el sector editorial, que han exposat la seva opinió sobre el concepte *literatura LGTBIQ+*. Paral·lelament, s'han estudiat quatre casos d'editorials en l'àmbit català (Edicions del Periscopi, Raig Verd, Bellaterra Edicions i Angle Editorial) que al seu catàleg inclouen obres amb contingut LGTBIQ+ per mostrar com resolen aquesta qüestió amb les seves publicacions. El que es fa evident amb aquest treball és que l'etiqueta és necessària per visibilitzar el col·lectiu i normalitzar la diversitat sexual des de la literatura, i que la decisió editorial sorgeix de l'avaluació de cada publicació segons el públic al qual va dirigida i el missatge que vol donar.

Paraules clau

Literatura LGTBIQ+, promoció editorial, visibilitat, heteronormativitat, dissidència sexual, *queer*.

Sumari

1.	Introducció.....	4
2.	Objectius i justificació.....	4
3.	Metodologia.....	6
4.	Marc teòric.....	6
4.1.	Màrqueting editorial.....	6
4.1.1.	Promoció editorial digital.....	7
4.2.	El concepte 'literatura LGTBIQ+'	8
4.3.	L'etiqueta 'LGTBIQ+' a la literatura	11
5.	Estudi de casos.....	14
5.1.	Edicions del Periscopi.....	14
5.2.	Raig Verd	16
5.3.	Bellaterra Edicions	18
5.4.	Angle Editorial	19
5.5.	Anàlisi comparativa	20
6.	Valoració de les autores.....	22
6.1.	Eva Baltasar	22
6.2.	Bel Olid.....	24
7.	Esdeveniments de promoció literària.....	25
7.1.	QLit: festival de literatura 'queer'	25
7.2.	La Culta.....	26
7.3.	Festival de Literatura Queer Espanyola en Londres (FLQEL).....	26
8.	Conclusions.....	27
9.	Bibliografia.....	31
10.	Annexos.....	35
10.1.	Transcripció d'entrevistes	35
10.1.1.	Aniol Rafel.....	35
10.1.2.	Laura Huerga	38
10.1.3.	Eva Baltasar	39
10.1.4.	Bel Olid.....	47

1. Introducció

Aquest estudi se centra en la tasca que es fa des de les editorials per a la promoció d'obres considerades LGTBIQ+. En aquest sentit, el treball inclou una radiografia general del sector per identificar quina és l'estratègia que segueixen les editorials i quins són els hàndicaps amb què es troben. Per dur-ho a terme, cal acotar les dimensions de la recerca i delimitar-ne l'abast: es treballa amb editorials de l'àmbit català, és a dir, que publiquen en català (autors catalans o autors estrangers traduïts) obres de ficció, tot i que també hi tenen cabuda algunes obres de no-ficció, com les autobiografies o l'assaig. També centra l'atenció en el màrqueting editorial, i sobretot el que es fa digitalment, des de la pàgina web de l'editorial i les xarxes socials, i com es presenta l'obra a partir del seu contingut. Així, el treball ressegueix què fan les editorials generalistes davant les obres LGTBIQ+.

Les línies mestres d'aquest estudi es divideixen en diversos apartats. En primer lloc, el marc teòric situa el lector en l'estat de la qüestió, és a dir, d'una banda, es fa una aproximació a l'origen del màrqueting i s'ubica en l'àmbit editorial; i, d'altra banda, de manera més extensa, es descriu què significa el concepte *literatura LGTBIQ+*, d'on sorgeix la necessitat de tenir aquesta etiqueta per als llibres, i si el seu ús a la venda o distribució d'aquestes obres visibilitza o estigmatitza el col·lectiu i aquestes narratives. A continuació, s'analitzen quatre editorials (Edicions del Periscopi, Raig Verd, Bellaterra Edicions i Angle Editorial) per tal de conèixer quins són els seus criteris de tria per decidir si s'etiqueten o no les obres considerades LGTBIQ+. Tot seguit, es fa una anàlisi comparativa entre els quatre casos d'estudi. També s'ha entrevistat les autores Eva Baltasar i Bel Olid per exemplificar diverses opinions que configuren part del panorama editorial català. Abans d'arribar a les conclusions finals, s'exhibeix una mostra d'esdeveniments de promoció literària enfocats a les obres LGTBIQ+. I per finalitzar, s'exposen les conclusions d'aquest treball.

Aquest assaig, doncs, té la voluntat d'ubicar entre quines opcions es mou el sector editorial pel que fa a la promoció de llibres LGTBIQ+, quines tendències hi ha i com valoren els autors les etiquetes de les seves obres, en una època en què els drets del col·lectiu LGTBIQ+ que s'han aconseguit darrerament tornen a estar al focus mediàtic i social pels delictes d'odi que s'estan cometent. Aquests esdeveniments posen de manifest la importància de combatre aquest odi i expliciten la rellevància del treball en el moment actual que vivim, ja que des de l'àmbit de la cultura i la literatura es pot combatre l'estigma i normalitzar la diversitat.

2. Objectius i justificació

L'objectiu principal d'aquest assaig és mostrar com planteja el sector editorial en l'àmbit català el debat sobre el concepte *literatura LGTBIQ+* i concloure si l'opció d'incloure aquesta etiqueta

per promocionar l'obra visibilitza el col·lectiu i contribueix a normalitzar la diversitat afectivosexual o l'estigmatitza per aquesta sensació de cercle tancat, en què l'autor que expressa obertament la seva orientació sexual crea històries LGTBIQ+ per a lectors del col·lectiu.

Arran d'aquest plantejament, les preguntes que sorgeixen són les següents: què defineix la literatura LGTBIQ+? Quina és la millor estratègia per fer promoció d'un llibre amb contingut LGTBIQ+? Depèn del públic al qual va dirigit o del missatge que vol transmetre? Les editorials han de fer evident que l'obra té una història LGTBIQ+ a les sinopsis o presentacions del llibre? Promocionar un llibre des d'una òptica LGTBIQ+ estigmatitza el col·lectiu? O obre la porta a visibilitzar realitats que surten dels patrons heteronormatius o imposats des del privilegi de l'heteropatriarcat? És necessària l'etiqueta? Així, es pretén respondre aquestes preguntes i determinar si s'han d'establir criteris per optar o no per aquesta etiqueta.

Si bé és cert que els darrers anys s'han guanyat més drets per al col·lectiu LGTBIQ+, així com el reconeixement dels matrimonis igualitaris a diversos països i la despenalització de l'homosexualitat, també ha crescut el nombre d'agressions de caràcter homòfob i les mostres d'odi envers el col·lectiu per part de grups i partits polítics d'ultradreta (com per exemple la retirada de llibres catalogats com a LGTBIQ+ dels centres educatius públics de Castelló per part d'una jutgessa l'octubre de l'any 2021¹), que exemplifiquen que tot i els avenços que s'han fet, encara hi ha molt camí per recórrer per normalitzar els drets del col·lectiu LGTBIQ+. En aquest sentit, la literatura té un paper rellevant en el creixement de les persones i en la voluntat de crear un sentit més ampli de la percepció del món que es té. Més concretament, per a les persones LGTBIQ+ és imprescindible trobar referents a la literatura, des d'obres per a infants i literatura juvenil fins a les publicacions adreçades a un públic més adult, cal que totes les realitats es puguin veure reflectides a la literatura. Aquests referents, doncs, hi han de ser, i n'hi ha, però la quota de representació continua sent baixa. D'aquesta manera, ara que s'estan aconseguint diverses fites per a la visibilització i no discriminació del col·lectiu LGTBIQ+, no podem fer passos enrere en la reivindicació dels seus drets.

Aquests fets justifiquen la realització d'aquest treball, per estudiar la situació de les editorials i el repte que tenen a l'hora de promocionar les obres LGTBIQ+, agafant com a exemple les novel·les d'Eva Baltasar, que van motivar aquest assaig, ja que a les respectives sinopsis s'expressa explícitament que les dues protagonistes són lesbianes. Atès que els actes de repressió i d'odi es continuen cometent, es fa necessari reivindicar la cultura com a resposta

---

¹ ALTUR, M. (2021). *Un jutjat de Castelló obliga a retirar llibres de temàtica LGBTI dels instituts*. VilaWeb. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.vilaweb.cat/noticies/jutgessa-castello-llibres-lgbti-abogados-cristianos/>

i com a eina per formar la societat. Per, a través de la literatura, mostrar les diferents realitats del col·lectiu.

3. Metodologia

Per tal de poder respondre les preguntes i les hipòtesis plantejades per a aquest estudi, s'ha seguit la següent metodologia: per començar, s'ha fet recerca documental en l'àmbit acadèmic per estudiar quin era l'estat de la qüestió i constatar què s'havia publicat fins ara sobre la temàtica analitzada. Seguidament, la investigació s'ha encaminat cap als mitjans de comunicació per obtenir opinió periodística i de persones expertes en el sector editorial plasmada en articles publicats a la premsa, tant escrita com audiovisual. Paral·lelament, s'ha entrevistat dos editors (de manera presencial i virtual) per conèixer el funcionament de dues editorials catalanes i analitzar quins criteris estableixen per a la utilització de l'etiqueta *LGTBIQ+* a les seves obres i quina posició tenen respecte al seu ús. D'altra banda, s'ha obtingut aquesta mateixa informació de dues editorials més a través d'una conferència en el marc d'un festival literari, en el qual prenen part les editorials que són d'interès per a aquest treball. També s'ha consultat les pàgines web de les mateixes editorials per comprendre quin és el seu objectiu editorial i com es presenten i quin propòsit tenen amb les seves publicacions. Finalment, s'ha comptat amb la perspectiva de dues autores, Eva Baltasar i Bel Olid (a través d'entrevista telefònica i virtual, respectivament), per avaluar la situació actual, quina opinió tenen respecte a etiquetar les obres i quines opcions tenen presents com a resposta a aquest debat en l'àmbit editorial.

4. Marc teòric

4.1. Màrqueting editorial

L'economista estatunidenc Philip Kotler, conegut com el pare del màrqueting modern, va definir el màrqueting com:

«La ciència i art d'explorar, crear i aportar valor per a satisfer les necessitats d'un mercat objectiu obtenint un benefici. Defineix, mesura i quantifica la grandària del mercat identificat i el benefici potencial. Identifica els segments a què la companyia és capaç de servir de forma més eficaç, i dissenya i promou els productes i serveis adequats.»²

---

² VERDÚ JOUANNEAU, Christian. (2018). «Estratègia». *Distribució, màrqueting i comercialització* (p. 7). Barcelona: FUOC.

És a dir, un procés per regular quins productes o serveis poden ser d'interès per als clients. La base d'una bona campanya de màrqueting es troba en la planificació. I una bona opció per construir un pla de comercialització és fer servir l'esquema SMART (de l'anglès *Specific, Measurable, Achievable, Realistic* i *Timely*), és a dir, cal establir els objectius de manera específica, els canals, fer els càlculs estimats de la campanya, i que sigui realista.

Si ho traslладem a l'àmbit del sector editorial, donar visibilitat a les obres, que els lectors coneguin les noves publicacions i els autors, i que siguin comprades són els objectius principals d'una campanya de promoció editorial. Els mitjans de comunicació convencionals (premsa escrita, ràdio i televisió) eren la via més òptima per fer difusió de les novetats editorials abans de l'era digital, per oferir entrevistes amb els autors o rodes de premsa. L'era digital, en canvi, multiplica els canals a través dels quals es poden fer campanyes més concretes i ajustades, tant pel que fa al públic al qual van destinades les obres com el tipus de llibre que es promociona.

4.1.1. Promoció editorial digital

L'arribada d'Internet va suposar un canvi de paradigma del sector editorial. Mentre que el màrqueting tradicional d'aquest àmbit és *B2B (business-to-business)*, en l'era digital és *B2C (business-to-consumers)*, és a dir, en el màrqueting tradicional la comunicació d'un producte és entre empreses, i en el digital, l'empresa es dirigeix directament al consumidor.

A grans trets, i tal com exposa Christian Verdú³, les principals plataformes que s'utilitzen per fer publicitat són, d'una banda, la pàgina web de l'editorial, que és la seva presentació en línia i es converteix en el millor aparador per mostrar els seus valors i els seus objectius i acostar tot el seu catàleg als lectors que ja té fidelitzats per oferir obres noves i exhibir totes les possibilitats que ofereix als nous lectors que arriben. D'altra banda, les xarxes socials, que ofereixen un ventall de possibilitats molt ampli pel que fa a recursos visuals, ja que permeten exportar la marca de l'editorial a les seves publicacions, i en aquest cas, les més utilitzades són Facebook, Instagram i Twitter, a més de tenir l'opció de crear un canal de Youtube per publicar vídeos més extensos de presentacions, per exemple. I, finalment, una molt bona altra opció que té el sector editorial és el màrqueting per correu electrònic, és a dir, enviar una *newsletter* mensual amb les novetats que presenta l'editorial, així com signatures de llibres,

---

³ VERDÚ JOUANNEAU, Christian. (2018). «Estratègia». *Distribució, màrqueting i comercialització* (p. 10-13). Barcelona: FUOC.

trobades o presentacions de les novetats, amb una freqüència regular amb contingut rellevant⁴.

L'ús de xarxes socials que incloguin el format vídeo és una tendència que ha anat agafant rellevància en la promoció editorial amb la figura dels *booktubers* o *bookstagrammers* (segons la plataforma que utilitzin, Youtube o Instagram, respectivament), que provenen dels primerencs *bloggers* i els seus blogs literaris, en els quals escrivien ressenyes de llibres. En aquest cas, es fan recomanacions i crítiques a través de les xarxes socials, en un format dinàmic, en què s'exposa la temàtica del llibre i la sinopsi i se'n fa una valoració. D'aquesta manera, sovint les editorials envien les novetats als *nous crítics literaris*⁵ que han sorgit a Internet per tal que en facin una revisió i l'exposin als seus comptes de les diverses plataformes. Aquesta nova prescripció del producte editorial facilita a les empreses la comunicació per arribar al públic, ja que tenen un mediador que es comunica amb un llenguatge semblant al del públic al qual va dirigida l'obra, normalment a lectors joves i adolescents⁶. En aquesta mateixa línia, Aina Martín Marron exposa a l'estudi *Les ressenyes de llibres a les xarxes socials i la llengua catalana* que «la desintermediació del sector ha provocat que els mateixos autors puguin interactuar directament amb el seu públic a Internet, un fet que també contribueix a la promoció de les obres»⁷.

Si reprenem el concepte *B2C* (*business-to-consumers*), és cert que permet a les editorials obtenir més dades dels clients (lectors) que abans, ja que amb el sistema *B2B*, qui aconseguia més informació eren els intermediaris com per exemple les llibreries, que tenien contacte directe amb el lector.

4.2. El concepte 'literatura LGTBIQ+'

El repte que planteja el concepte *literatura LGTBIQ+* (sigla que correspon a *lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals, intersexuals* i *queer*)⁸ és què el defineix i quins són els seus límits. Es poden considerar literatura LGTBIQ+ les obres que escriuen autors del col·lectiu? O només els llibres que contenen històries amb personatges amb identitat i orientació sexual fora de la

---

⁴ BENCHIMOL, Daniel. (2018). *Transformaciones en la industria del libro*. [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://youtu.be/p7HkraQXj_c

⁵ PALLARÈS, Marta. *Booktubers, nous crítics literaris?*. Núvol, 2014. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://culturadigital.blog.gencat.cat/2014/11/28/booktubers-nous-critics-literaris-2/>

⁶ PONCE DE LEÓN, Pilar. (2019). «Booktubers»: *crítics de literatura juvenil o «influencers» al servei de les editorials?*. Universitat Oberta de Catalunya. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.uoc.edu/portal/ca/news/actualitat/2019/321-booktuber-influencer.html>

⁷ MARTÍN MARRO, Aina. (2021). *Les ressenyes de llibres a les xarxes socials i la llengua catalana*. Treball de Final de Postgrau. Universitat Oberta de Catalunya.

⁸ Definició obtinguda del *Diccionari LGBT (lèsbic, gai, bisexual, trans)*, elaborat pel TERMCAT.

cisheteronormativitat? És una temàtica o gènere literari? Així doncs, es pot parlar de literatura LGTBIQ+?

Gregory Woods, poeta britànic i catedràtic de la Universitat de Nottingham Trent des del 1998 fins al 2013, va ser nomenat president d'Estudis Gais i Lèsbics el 1990. L'any 1998, a l'exhaustiva obra *A History of Gay Literature: The Male Tradition gay*⁹, en què fa un laboriós repàs a tots els autors i obres que podrien ser catalogats com a literatura gai, va descriure la literatura homosexual de la següent manera:

«It is easy to tell where gay literature begins - in openly gay authors' writing explicitly about the experience of being gay — but where does it end? Unless it is to be confined to that one narrow class of texts, it cannot ultimately be confined at all. It must comprise any literary material which has anything to say about matters which we now think of as pertaining to gender roles and to the spectrum of sexual experience.»

Encara que l'expert només se centri en la literatura homosexual, més concretament en la masculina, la definició de Woods serveix com a punt de partida per desgranar quins són els límits de la literatura LGTBIQ+. Tanmateix, planteja la distinció entre les obres que són escrites per autors obertament homosexuals i les obres que contenen aquest contingut. Encara que a vegades no es pot separar una cosa de l'altra, ja que sovint l'autor plasma les seves vivències a l'obra.

D'altra banda, l'organització Gay and Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD), formada el 1985 a Nova York, l'any 2013 va elaborar el Test Vito Russo^{10,11}, a partir del test de Bechdel —un conjunt de pautes per a les pel·lícules, llibres i obres de teatre per avaluar-ne el masclisme—. El Test Vito Russo analitza la quota de representació de personatges LGTBIQ+ a partir de tres criteris:

- a) Ha de contenir un personatge que s'identifiqui com a lesbiana, gai, bisexual i/o transgènere.
- b) Aquest personatge no ha d'estar definit únicament o predominantment per la seva orientació sexual o identitat de gènere (és a dir, està compost per la mateixa mena de trets de caràcter únics que s'utilitzen habitualment per diferenciar els personatges heterosexuals/no transsexuals entre si).

---

⁹ WOODS, Gregory. (1998). *A History of Gay Literature: The Male Tradition*. 1a ed., p. 12. Yale University Press.

¹⁰ The Vito Russo Test. (2016). GLAAD. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.glaad.org/sri/2016/vitorusso>

¹¹ Vito Russo (Nova York, 1946-1990) va ser activista LGTBIQ+, historiador de cine i escriptor.

c) El personatge LGBT ha d'estar lligat a la trama de tal manera que la seva eliminació tindria un efecte significatiu, és a dir, que no hi és simplement per proporcionar comentaris o establir una línia de joc. El personatge ha de ser important.

Pel que fa a l'àmbit català, també s'ha teoritzat al voltant del concepte *literatura LGTBIQ+*. Meri Torras¹², doctora i professora de Teoria de la literatura i Literatura comparada de la Universitat Autònoma de Barcelona i experta en el camp dels estudis de gènere i la teoria *queer*¹³, escrivia l'any 2000:

«¿Afecta la preferència afectiva y sexual (considerando que se trate de una preferencia) la forma de vivir, pensar, actuar? ¿Y la forma de leer y escribir? ¿Existe una estética lesbiana particular, diferente? ¿Qué convierte un texto en un texto lesbiano? ¿El tema? ¿La autora? ¿Qué convierte una autora en una autora lesbiana? ¿Su vida privada? ¿Sus confesiones públicas? Guillem Vilador cuando contó en *Simetría* una historia de amor entre una psiquiatra y una paciente se convirtió tal vez para siempre o sólo transitoriamente en un autor lesbiano (!)? O debería decir autora lesbiana? Pero, entonces, ¿por qué Patricia Highsmith prefirió publicar en el año 1952 *The Price of Salt* (después *Carol*) bajo pseudónimo para evitarse —según ella— la etiqueta de “escritora de libros de lesbianismo”? ¿El pseudónimo la convierte más o menos en una autora de libros lesbianos/lesbiana? [...] Highsmith concluye el prólogo, escrito en el año 1989 para una reedición del libro, con la siguiente afirmación: “Me gusta evitar las etiquetas pero, desgraciadamente, a los editores estadounidenses les encantan”.»

En aquest fragment de l'article *VI. Feminismo y crítica lesbiana: una identidad diferente?*, Torras qüestiona què defineix el concepte de literatura lèsbica. I l'any 2006, la mateixa autora reprenia aquests plantejaments a la ponència *Escriure el desig al cos del text. Escripures i lectures lèsbiques a la literatura catalana contemporània*:

«Qui o què marca un text com a lèsbic? Si tornem al procés comunicatiu que acabo d'explicar, la pregunta esdevé ¿què converteix una escriptura o una lectura en lèsbica? ¿El text? (però llavors passem a la primera pregunta), ¿l'autora? ¿la seva pràctica sexual reconeguda? ¿la que mai no va reconèixer però va practicar? ¿la que ni va reconèixer ni va practicar però es delia per fer-ho? O tot depèn de la figura lectora? De què exactament? ¿de la seva sexualitat? ¿del seu

---

¹² TORRAS, Meri. (2000). «VI. Feminismo y crítica lesbiana: una identidad diferente?». *Feminismo y crítica literaria*. Ed. Segarra, M., & Carabí, A, p. 121-141. Icaria Editorial.

¹³ «Persona que, d'acord amb la teoria queer, no subscriu la divisió binària tradicional dels gèneres i rebutja d'identificar-se amb un home o amb una dona o amb una orientació sexual específica.» Nota del *Diccionari LGBT (lèsbic, gai, bisexual, trans)*: «Actualment *queer* ha eixamplat el significat i no s'aplica únicament als homosexuals, sinó a les persones amb conductes o identitats diferents de les propugnades des del model heteronormatiu.»

desig? Un home —sé que aquesta tampoc no és una categoria monolítica ni univalent— pot fer una lectura lèsbica d'un text? I escriure un text lèsbic?»¹⁴

Encara que Torras no ofereixi una resposta tancada a les preguntes que proposa, sí que obre unes línies de debat més concretes. Justament enceta el plantejament de si només les persones del col·lectiu poden escriure sobre aquestes realitats o si «un home pot escriure un text lèsbic», que es contraposa amb l'argument de Gregory Woods, que podem definir aquesta categoria literària començant per les obres que els autors obertament homosexuals escriuen de manera explícita sobre l'experiència de ser-ho.

Altrament, el periodista Carlos Asensio recollia a l'article *¿Podemos hablar de una literatura específicamente LGTB+?*¹⁵ les descripcions que diverses veus del sector editorial i experts literaris fan del concepte *literatura LGTBQ+*. Escrit l'any 2019, compta amb la participació de les editorials Dos Bigotes, Amor de Madre i els autors Gema Nieto, Ramón Martínez, Guillem Clua, i Pilar Bellver. L'article parteix de la definició que Gregory Woods fa del concepte [indicada a l'inici d'aquest apartat] i la contrasta amb les opinions dels experts. Així, Nieto defineix la literatura LGTBQ+ com les obres que es nodreixen del descobriment de l'homosexualitat o transsexualitat i el conflicte o dificultats que comporta. Per Pilar Bellver, aquesta literatura és la que no té com a objecte fonamental el desenvolupament de personatges heterosexuales. Ramón Martínez, en canvi, fa referència a les obres creades per autors LGTBQ+ que aborden aquesta temàtica i que van destinades a un públic concret, del col·lectiu; i Guillem Clua la descriu com la literatura protagonitzada per personatges LGTBQ+, que sol interessar més a lectors LGTBQ+. Des de Dos Bigotes apunten que l'objectiu ha de ser visibilitzar el col·lectiu a través de la literatura, com també defensen des d'Amor de Madre, que consideren que l'etiqueta *LGTBQ+* engloba els títols que tenen una important representació LGTBQ+ a través dels seus personatges.

4.3. L'etiqueta 'LGTBQ+' a la literatura

La importància de fer evident el contingut LGTBQ+ d'una obra rau a decidir des de l'editorial qui beneficia l'ús d'aquesta etiqueta i quina és la intenció de l'obra, el missatge que vol donar l'autor, i a quin públic va dirigida. És a dir, d'una banda, si la intenció és facilitar la cerca d'obres LGTBQ+ als lectors del col·lectiu o si l'objectiu editorial és que aquestes obres arribin a un públic general i poder visibilitzar més realitats que conviuen en la societat, és a dir, títols que

---

¹⁴ TORRAS, Meri. (2007). «Escriure el desig al cos del text. Escriitures i lectures lèsbiques a la literatura catalana contemporània». Ed. Acebrón, J. & Mérida, R., *Diàlegs gais, lesbians, queer* (p. 133). Edicions de la Universitat de Lleida.

¹⁵ ASENSIO, Carlos. (2019). *¿Podemos hablar de una literatura específicamente LGTB+?*. El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/podemos-hablar-de-una-literatura-especificamente-lgtb/>

ofereixen noves visions de la sexualitat, del gènere, de les relacions personals o altres formats de família.

En un primer terme, la literatura acompanya el lector LGTBIQ+, que necessita trobar referents en els personatges i les seves vivències, i veure que la seva realitat també està representada als llibres, lluny dels esquemes de personatges cisgènere heterosexuales i patrons heteronormatius que trobem constantment a la història de la literatura.

Patricia Highsmith, a l'epíleg escrit l'any 1983 d'una reedició de *Carol*, sent conscient de la rebuda que va tenir l'edició de butxaca de *The Price of Salt* i l'abast que va tenir la història d'amor entre dues dones als anys cinquanta del segle XX, concloïa: «Me alegra pensar que les dio a varios miles de personas solitarias y asustadas algo en que apoyarse». Aquesta declaració fa palesa la necessitat atemporal de tenir referents literaris.

En aquest sentit, el sector editorial continua necessitant l'etiqueta LGTBIQ+. Carlos Asensio, l'any 2020, va tornar a recopilar en un article¹⁶ les opinions d'experts del sector al voltant d'aquesta problemàtica. En aquest cas, compta amb els prescriptors de l'article anterior i s'hi afegeixen les autores Eva Gallud i Elizabeth Duval. El periodista comença el debat qüestionant fins a quin punt és beneficiós per al col·lectiu l'ús d'etiquetes per categoritzar la seva producció artística i cultural. A partir d'aquí, sorgeixen diversos plantejaments amb una perspectiva interessant: d'una banda, és en el moment en què la validació ve des de fora quan la literatura produïda per un grup oprimat deixa de ser apreciada i rebuda només pel mateix col·lectiu, i es realça el fet que el grup oprimat també és capaç de fer produccions culturals de qualitat i d'interès general; d'altra banda, quan la població LGTBIQ+ escriu sobre la seva realitat, acaba sent encasellada en una etiqueta dins de la literatura general. Així, Carlos Asensio planteja si preval l'ús de l'etiqueta i facilitar així que els lectors trobin referents i puguin gaudir d'una literatura on es poden sentir representats o «intentar que la diferència s'integri dins de la literatura general per així arribar a més públic i contribuir a normalitzar la qüestió».

Dels entrevistats per a l'article es desprèn la idea general que l'etiqueta facilita la tasca per trobar referents i tenir un espai segur, de supervivència, davant la LGTBfòbia, tal com destaca Ramón Martínez. Guillem Clua, però, aposta per aconseguir tenir una història LGTBIQ+ com a trama principal d'un llibre que ha tingut un gran èxit de vendes i, per tant, que hagi arribat al públic general. Les dues editorials presents a l'article refermen l'ideal de no necessitar etiquetes, ja que solen anar relacionades amb marcar diferències, però de moment s'inclinen per donar veu als autors LGTBIQ+ i contribuir a fer créixer la quota d'aquest contingut. Eva

---

¹⁶ ASENSIO, Carlos. (2020). *Seguimos necesitando la etiqueta 'LGTB+' en literatura..., ¿o no?.* El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/seguimos-necesitando-etiqueta-lgtb-literatura/>

Gallud, per contra, planteja que l'avantatge de no marcar els llibres és que arribarien a un públic més ampli, ja que són obres que sovint no són incloses a llistes o aparadors; i Elizabeth Duval considera que l'etiqueta acaba delimitant massa els autors LGTBIQ+. Per concloure, Pilar Bellver defensa l'orgull de l'etiqueta al costat de grans autores com Virginia Woolf o Patricia Highsmith. I Gema Nieto reivindica el poder que té la literatura per aconseguir la normalització del col·lectiu; tanmateix, cal destacar la seva preocupació per la qualitat literària de les obres, que es rebaixi l'exigència de la qualitat per compensar la necessitat d'aquestes narratives.

Convé destacar que el fet que un autor o autora manifesti obertament la seva orientació sexual o la seva identitat sexual reforça aquesta idea dels referents. És a dir, si els seus personatges ja configuren una posició de referent LGTBIQ+ per al lector com una opció vàlida, contraposada a les contínues opcions cisheterosexuals que la gran majoria d'obres ofereixen, que el mateix autor es posi i posi de manifest que ell també és part del col·lectiu evidencia la validesa d'aquesta opció. Altrament, també és important per entendre les seves obres. Tal com exposa Gema Nieto a l'article *La literatura LGTB*¹⁷:

«Ser gay, por tanto, no es una característica más, es un factor clave que condiciona nuestra visión del mundo, como puede condicionarla ser negro, mujer o miembro de cualquier colectivo oprimido, y que en el caso de escritores o artistas resulta fundamental para comprender la poética de sus obras.»

Paral·lelament, Matthew Todd, escriptor britànic i editor de la revista *Attitude* (principalment, de temàtica d'estil de vida gai) va ressaltar a l'article *Rewriting history: why book publishing must embrace LGBTQ+ stories—and soon*¹⁸ la necessitat evident de trobar referents a la literatura, per a tothom, posant com a exemple l'hipotètic cas que la realitat heterosexual no estigués reflectida a cap obra literària:

«If you are straight, imagine what it's like to have not had books and films that showed what it's like to be you. [...] It makes you feel, at a very deep level, that there's something wrong with you and who you are should be hidden way.»

D'altra banda, Maria Àngels Cabré, escriptora i crítica literària catalana, exposava l'any 2011 al capítol *Plomes de paper: representació de les lesbianes en la nostra literatura recent*

---

¹⁷ NIETO, Gema. (2018). *La literatura LGTB*. Qué Leer. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.que-leer.com/2018/06/28/literatura-lgtb-gay-homosexual/>

¹⁸ TODD, Matthew. (2021). *Rewriting history: why book publishing must embrace LGBTQ+ stories—and soon*. The Bookseller. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.thebookseller.com/news/rewriting-history-why-book-publishing-must-embrace-lgbtq-stories-and-soon-1257277#>

—inclòs al llibre *Accions i reinencions: cultures lèsbiques a la Catalunya del tombant del segle XX-XXI*—:

«Les obres que tracten el tema del lesbianisme, i inclús aquelles on simplement apareixen personatges secundaris amb aquesta inclinació sexual, no només són faves contades sinó que, majoritàriament, han d'anar-se a buscar a col·leccions destinades exclusivament al públic gai i lèsbic, que a sobre no desperten cap interès per part de les llibreries generalistes, que no tenen cap empatx en rebutjar-les, de manera que anar a la seva cerca requereix en un periple per llibreries especialitzades que recorden les recerques prohibides a les rebotigues dels llibreters durant el franquisme.»¹⁹

En aquest sentit, Cabré defensa que les obres puguin estar a l'abast del públic general, en un sentit ampli, i que tothom hi tingui accés a les llibreries generalistes, sense necessitat d'estar separades de les altres obres. Tot i això, cal reivindicar la tasca de les llibreries especialitzades, com *Cómplices* i *Antinous*, establertes a Barcelona, que des dels anys noranta han estat treballant «com a resposta a una necessitat de creixent visibilitat i de referents vitals»²⁰.

5. Estudi de casos

5.1. Edicions del Periscopi

Edicions del Periscopi va ser fundada l'any 2012 com a editorial independent en el panorama editorial català amb la voluntat de publicar obres de qualitat literària en llengua catalana. El seu editor, Aniol Rafel, enginyer agrònom de formació, abans d'aventurar-se a iniciar un projecte editorial propi, va treballar com a llibreter, lector per a editorials i fins i tot com a traductor.

Quan va néixer, l'editorial només comptava amb dues col·leccions, per tal de separar les obres de ficció d'autors estrangers i les obres de ficció d'autors catalans. Darrerament, amb la publicació d'obres de no-ficció, van optar per crear una tercera col·lecció que englobés aquests llibres. Així, el catàleg d'Edicions del Periscopi està format, actualment, per tres col·leccions: *Antípoda* (ficció estrangera), *Escafandre* (ficció catalana), i *Astrolabi* (no-ficció).

---

¹⁹ CABRÉ, M. Àngels. (2011). «Plomes de paper: representació de les lesbianes en la nostra literatura recent». Ed. Meri Torras Francès. *Accions i reinencions: cultures lèsbiques a la Catalunya del tombant del segle XX-XXI*, p. 17-40. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

²⁰ DOMÍNGUEZ, I. E. (2020). *Més de 25 anys de llibres orgullosos a Barcelona*. Núvol. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.nuvol.com/llobres/assaig/mes-de-25-anys-de-llibres-orgullosos-a-barcelona-80430>

En una entrevista amb Aniol Rafel per a aquest estudi [vegeu Annex 10.1.1.], l'editor explica que a Periscopi no són partidaris d'etiquetes, cosa que no treu que puguin dir quines característiques pot tenir el llibre i el tipus de públic/perfil que pot encaixar-hi més fàcilment. Però per tal que un llibre s'ajusti al seu catàleg, intenten que l'etiqueta que pesi més sigui sempre la de la qualitat literària, i altres que pugui tenir l'obra haurien d'estar supeditades a aquesta.

Preguntat sobre què considera que és la literatura LGTBIQ+, exposa que és la que té com a eix central la temàtica LGTBIQ+, tot i que també inclou les obres en les quals no en sigui el tema central però que hi sigui present, o bé amb un gran percentatge de representació del col·lectiu o que sigui un dels eixos de la trama, amb diversos personatges LGTBIQ+ o només un. També destaca que una altra descripció del terme podria ser la de literatura escrita per autors del col·lectiu. «Es difuminen una mica les fronteres del que podria ser i el que podria no ser», exposa Aniol Rafel.

La política de publicació de Periscopi implica la qualitat literària com a pilar imprescindible, que les obres tractin temàtiques diverses i que siguin llibres escrits des de diversos punts de vista. El que preval és la part literària, no la temàtica sobre la qual gira; així que, tal com exposa l'editor, «no publicarem un text només perquè tingui aquesta etiqueta si li falla la part literària».

El seu objectiu com a editorial és fer llibres per al gran públic «amb pretensió literària i de qualitat» de contingut divers i per ser distribuïts a les llibreries generalistes. Els interessa que les seves obres arribin a tothom, que tot i que la temàtica central pot ser LGTBIQ+, volen arribar a qualsevol col·lectiu perquè és literatura d'interès general. Tot i això, el fet que les seves obres es puguin vendre a llibreries especialitzades —podem trobar obres d'Edicions del Periscopi a la llibreria Còmplices de Barcelona, per exemple— també és la voluntat de l'editorial. En aquest sentit, no amaguen les etiquetes que acompanyen els seus llibres, però tampoc no en fan bandera, ho incorporen com una característica més del llibre.

Pel que fa a la visibilitat per al col·lectiu LGTBIQ+, Aniol Rafel afirma que històricament hi ha hagut molta manca d'aquesta literatura i que durant molt de temps no s'ha visibilitat prou el col·lectiu. En aquest sentit, que hi hagi editorials que facin llibres clarament enfocats a aquest públic concret estan enviant el missatge que hi ha literatura d'aquest públic determinat. Tot i que no és el seu objectiu editorial, considera que aquest tipus de literatura no hauria d'estigmatitzar el col·lectiu si es fa amb una idea clara i sabent què s'està fent.

Al seu catàleg trobem obres com *Els grans optimistes*, de Rebecca Makkai, *Aigua dolça*, d'Akwaeke Emezi, o obres de Jeanette Winterson com *Per què ser feliç quan podries ser*

normal?, *Frankissstein* o *La passió*, que podrien ser considerades com a exemples de literatura LGTBIQ+.

5.2. Raig Verd

Laura Huerga va fundar l'any 2012 l'editorial Raig Verd com a editorial independent. Actualment, publica assaig i narrativa, principalment d'autors contemporanis. Entre els seus objectius, hi ha el de «donar més espai a obres inquisitives, compromeses, valentes, inconformistes i exigents a les llibreries i a les biblioteques», tal com expliquen a la seva pàgina web²¹. I segueix: «El nostre compromís amb els lectors “exigents” és oferir-los una selecció d'obres de qualitat, que els facin gaudir, els produeixin cert pessigolleig intel·lectual i els deixin aquesta petjada interior que deixen les millors lectures.»

L'editorial compta, actualment, amb quatre col·leccions diferents: d'una banda, Raigs Globulars, que conté obres de literatura contemporània traduïda i original en llengua catalana; Ciclogènesi, en què es publiquen obres d'assaig; la col·lecció Singulars, que inclou obres de literatura singulars que distingeixen amb un disseny diferent, i, finalment, la col·lecció Llampec, que conté novel·les curtes.

L'editora va participar en l'edició del 2020 del festival QLit [vegeu apartat 8.1. QLit: festival de literatura *queer*] a la taula rodona que portava per títol *Edició i assaig LGBT i feminista*²². En aquest esdeveniment, exposava que Raig Verd és una editorial personalista, en què la selecció de títols la fa ella mateixa, i que l'editorial es mou i es transforma igual que les seves inquietuds personals. Tanmateix, sempre tenen una mirada autocrítica a l'evolució de les publicacions i si bé des de l'editorial han vist que hi ha hagut un desequilibri entre les obres d'homes i dones, en què tenien més pes les escrites per homes, l'editora constata que des dels inicis de l'editorial sempre han tingut contingut LGTBIQ+.

En aquesta trobada amb editors, la moderadora Bel Olid obre el debat sobre si cal etiquetar les obres LGTBIQ+ i planteja breument avantatges i inconvenients de l'etiqueta. D'una banda, un lector que no vol llegir ficcions amb personatges heterosexuales, si troba els llibres marcats, és més fàcil que hi accedeixi; d'altra banda, el públic que no vol llegir ficcions amb històries LGTBIQ+, si estan marcats, ja no els agafa i, en canvi, si no estan marcats i els troba, potser sí que els llegirà.

---

²¹ Raig Verd. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.raigverdeditorial.cat/>

²² Taula rodona: edició i assaig LGBT i feminista. Festival QLit (2020). [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://youtu.be/jh2A_UI49i8

Des de Raig Verd, Laura Huerga exposa que hi ha arguments que defensen la seva utilització i, alhora, altres motius per no fer-ho. A tall d'exemple, explica que en el seu cas, una llibreria li va dir que no li agafava un dels seus llibres, d'un autor LGTBIQ+, perquè no estava etiquetat, perquè no ho deia explícitament. L'editora assegura que si ho revelava a la sinopsi, aixafava la història, però que, d'altra banda, el trobarien molt més lectors i contribuiria, així, a normalitzar una qüestió d'orientació sexual, que és d'elecció personal.

En aquest sentit, Laura Huerga posa sobre la taula diversos arguments per etiquetar les obres. I un d'ells és que encara no estem en una situació de normalització i «mentre hi hagi discriminació, no es pot negar la necessitat d'una visibilització». Paral·lelament, si algú vol arribar a aquests continguts (especialment en l'adolescència o quan es necessiten aquests materials), saber-los trobar d'una forma més fàcil sense haver de demanar a ningú que t'orienti perquè encara pot ser un tabú afavoreix el lector. Tanmateix, ara hi ha prescriptors i llistes de llibres on trobar aquests materials a Internet o xarxes socials. També explica que hi ha casos en què s'ha penedit no haver fet evident el contingut LGTBIQ+ d'alguna obra, d'escriure sinopsis poc marcades o que diuen molt poc del contingut. Per exemple: *Com ser-ho alhora*, d'Ali Smith.

Laura Huerga també es planteja qui s'ha de beneficiar amb l'ús de l'etiqueta, si el col·lectiu LGTBIQ+ per facilitar la cerca d'obres amb contingut LGTBIQ+, o el públic en un sentit ampli, per tal de visibilitzar aquests continguts i incidir en la societat.

«El meu objectiu és incidir en la societat, transformar-la. Llavors, la transformaré si només arribo a la gent que ja sap això? O la transformarem si arribem a públics més amplis? Com arribarem a públics més amplis? Etiquetant o no etiquetant? Llavors, de moment penso que no etiquetant.»

Com a fet curiós, Laura Huerga ressalta que hi ha moltes dones no-LGTB que escriuen sobre personatges LGTB, però, en canvi, no hi ha homes cisheterosexuals que escriguin històries sobre personatges LGTB. De fet, Claire Rudy Foster examina aquest plantejament a l'article *Why are so many gay romance novels written by straight women?*²³, que incideix en el fet que justament el *target* d'aquestes novel·les no eren homes gais, sinó dones heterosexuales, i per això l'enfocament o el punt de vista des d'on està escrit divergeix d'altres obres amb aquests continguts.

Per concloure, en una entrevista realitzada per a aquest treball [vegeu Annex 10.1.2.], l'editora assegura que des de l'editorial no tenen uns criteris clars per decidir si cal etiquetar o no les

---

²³ FOSTER, Claire Rudy. (2018). *Why Are So Many Gay Romance Novels Written By Straight Women?*. Electric Literature. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://electricliterature.com/why-are-so-many-gay-romance-novels-written-by-straight-women/>

obres. Assegura que depèn molt del llibre, ja que a vegades publiquen novel·les que són explícitament LGTBIQ+ que no necessiten res més perquè la sinopsi ja ho posa de manifest. De la mateixa manera, hi ha vegades que el mateix autor ja ha mostrat obertament la seva identitat o orientació sexual. En canvi, hi ha títols que no compleixen ni una cosa ni l'altra, i és aquí quan cal decidir si necessiten l'etiqueta. Generalment, no etiqueten perquè consideren que així arriba a un públic més ampli, i que els lectors no LGTBIQ+ també puguin arribar a aquestes obres, ja que creu que «de vegades, el fet de fer-los LGBTI o marcar-los pot significar aquest marginalitzar».

5.3. Bellaterra Edicions

Bellaterra Edicions va ser fundada el 1973 per Feliu Riera Domènech. Va començar sent una editorial 100% universitària. De fet, van ser els primers a publicar la primera tesi doctoral sobre lesbianisme, *Identidades lésbicas*, d'Olga Viñuales, l'any 2000. José Luis Ponce, un dels actuals editors de Bellaterra Edicions, va ser convidat a participar en la taula rodona sobre edició i assaig LGBT i feminista²⁴ organitzada l'any 2020 en el marc del festival QLit, en què va fer diverses valoracions al voltant del concepte *literatura LGTBIQ+* i l'edició i la correcta distribució d'aquestes obres a les llibreries.

Segons relata José Luis Ponce, enfoquen l'editorial des d'un punt de vista que l'editor és una persona que actua com a mitjà, igual que els autors, és a dir, persones que són sensibles al que passa el món, que capten les angoixes i els problemes de la societat i ho tradueixen als llibres. I a les seves col·leccions sempre hi ha aquesta perspectiva de gènere, social, de migració, de racisme, una perspectiva d'apostar pels col·lectius més febles, és a dir, els col·lectius més invisibilitzats i «que tenen necessitat de sortir i expressar-se i dir que existeixen». En aquest mateix sentit, també compten amb una línia infantil que ressegueix els mateixos temes però amb una perspectiva educativa —inclou, per exemple, *Cua de sirena*, d'Alba Barbé i Serra i Sara Carro Ibarra, o *El meu fill princesa*, de Cheryl Kilodavis—, apostant per un canvi social amb la formació i un procés educatiu d'aquestes temàtiques des dels infants i de coeducació amb les escoles. Així, la seva intenció és posar en debat aquests temes i donar materials amb perspectives diverses perquè els lectors els puguin analitzar i ser crítics amb el pensament.

Pel que fa al criteri d'etiquetar o no les obres, José Luis Ponce considera que abans que marcar el mateix llibre, preval la col·locació de l'obra a les llibreries i que els llibreters la sàpiguen ubicar correctament. I en el seu cas, ho acota als llibres infantils. «Els nostres llibres

---

²⁴ Taula rodona: edició i assaig LGBT i feminista. Festival QLit (2020).

són eines per treballar», exposa Ponce a la conferència, i reivindica la necessitat de tenir una secció per als seus llibres que s'adreça a mestres, educadors, en l'àmbit de la pedagogia en general. No tant per marcar el llibre, sinó per facilitar-ne l'accés als lectors als quals van dirigides les seves publicacions. D'altra banda, exposa que «és necessari per a la gent del col·lectiu que busca models, experiències, aquestes narracions, però també és necessari per a la gent que no és LGTB ni està amb els moviments». Parlant de l'obra *Tránsito*, d'Ian Bermúdez Raventós i David Cantero, Ponce exposa la següent conclusió:

«La gent que està amb aquesta situació ja ho sap, l'únic que pot mirar-se com un model, però a mi el que m'interessa és també que la gent que no té aquest pensament descobreixi, llegeixi la narració i vegi la vida d'una persona com està fent el seu procés i acabi respectant i si no assumint, almenys respectant aquest procés que una persona ha decidit fer. O sigui, jo crec que són les dues coses les que tenen una rellevància important per a l'editor. O sigui, no fem llibres per a un col·lectiu nosaltres. Per això a vegades a mi també em molesta posar un llibre amb una etiqueta per a un col·lectiu, perquè també va per a l'altra gent.»

Entre les seves publicacions, trobem obres com *Guía para adolescentes trans*, de Fox Fisher, *Cua de sirena*, d'Alba Barbé i Serra i Sara Carro Ibarra, *El meu fill princesa*, de Cheryl Kilodavis, *Mi primer amor*, de Brane Mozetic, *Llámame Paula*, de Concepción Rodríguez Gasch, o *Cebollino y Pimentón*, de Laura Reixach.

5.4. Angle Editorial

Angle Editorial va néixer l'any 1992 a Manresa com a editorial de gran format, de llibres sobretot relacionats amb la història de l'art. Posteriorment, van decidir obrir una línia literària. Actualment, compta amb diverses col·leccions, com per exemple d'assaig, de divulgació, de ficció, de clàssics i de llibres de culte.

L'editora actual, Rosa Rey, també va ser convidada a participar en la taula rodona sobre edició i assaig LGBT i feminista²⁵ del festival QLit de l'edició del 2020. Rey considera que dins la línia generalista (amb la voluntat d'abraçar tots els públics possibles i totes les línies possibles) que ressegueix l'editorial, la seva funció com a editora és «fer d'antena al món», i que la narrativa que li interessa publicar parla de coses que estiguin relacionades amb el seu món contemporani. És a dir, el món editorial com un reflex de la societat. Segons exposa Rosa Rey, qualsevol reivindicació de gènere o de parlar de gènere també està molt relacionat amb parlar de la societat, parlar d'economia, i parlar d'identitat, «des d'un punt de vista molt social,

---

²⁵ Taula rodona: edició i assaig LGBT i feminista. Festival QLit (2020).

o sigui, tenint en compte la classe social, d'on provens i quins problemes tens a la vida i amb quines coses t'has d'enfrontar».

L'editorial compta amb publicacions com *Els homes m'expliquen coses*, de Rebecca Solnit, o *Feminisme de butxaca*, de Bel Olid. L'antologia poètica *Amors sense casa. Poesia LGBTQ catalana*, a cura de Sebastià Portell, serveix com a punt contradictori en l'argument que defensa Rosa Rey de no etiquetar les obres, ja que el subtítol defineix molt bé què inclou l'obra i com queda etiqueta per aquest element. En aquest sentit, manté que amb no-ficció el títol ja ha d'explicitar el que hi ha dins, però amb ficció prefereix mantenir la sorpresa sense fer-ho evident enlloc. També qüestiona què vol dir literatura LGTBIQ+, si és l'argument el que ho defineix. Segons ella, és «la posició des d'on un escriu», i en aquest sentit, no ha de respondre les expectatives que tingui el públic LGTBIQ+. «L'únic sentit que li veuria a l'etiqueta és des d'un posicionament militant i polític i d'alguna manera subversiu per una cosa molt concreta», finalitza. Llavors la intencionalitat és una altra, i cal tenir en compte que cada títol és diferent segons l'objectiu de públic que tingui.

Rosa Rey també destaca la importància de tot el que envolta l'editorial i les llibreries, en l'àmbit de promoció del llibre, com per exemple les xarxes socials i Internet, que també poden acompanyar el lector i ajudar-lo a trobar l'obra que està buscant.

5.5. Anàlisi comparativa

«Les identitats LGTB a la literatura catalana transgredeixen els clixés de l'etiqueta i es consoliden en el panorama literari com a referències recurrents tant en narrativa com en poesia. I és que, si bé la major part de producció artística encara continua responent al model heteropatriarcal, resulta destacable la significativa i nombrosa presència d'identitats i d'imaginariis LGTB que proposa la literatura escrita en català.»²⁶

Aquest fragment de l'article d'Anna Cristóbal serveix com a pretext per acotar la recerca d'aquest estudi en les següents editorials catalanes: Edicions del Periscopi, Raig Verd, Bellaterra Edicions i Angle Editorial.

Si considerem les quatre editorials en conjunt, observem la seva voluntat d'oferir obres de gran qualitat com a principi indiscutible de publicació i, més concretament, que afavoreixin la normalització de la diversitat que implica el col·lectiu LGTBIQ+. El que les diversifica, però, és la seva manera de tractar els títols i com els projecten per a la seva publicació.

---

²⁶ CRISTÓBAL, Anna. (2018). *Les identitats LGTB prenen força a la literatura catalana*. Catalunya Plural. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://catalunyaplural.cat/ca/les-identitats-lgtb-prenen-forca-a-la-literatura-catalana/>

En aquest aspecte coincideixen Edicions del Periscopi i Raig Verd. Són dues editorials que van néixer gairebé de manera paral·lela i ofereixen llibres per al gran públic i segueixen línies editorials afines. Angle Editorial també entraria en aquesta manera de fer.

Des d'un vessant més reivindicatiu i amb el propòsit de transformar la societat trobem Bellaterra Edicions, que aposta per temàtiques més concretes, amb perspectiva social i dels col·lectius més invisibilitzats. I, més específicament, des d'una òptica educativa, publicant eines per treballar amb els més petits. En aquest sentit, en el seu cas la temàtica sí que regeix la decisió de publicar una obra, a diferència de les altres tres editorials.

Edicions del Periscopi i Angle Editorial ja es dirigeixen directament a aquest públic general, però tant Raig Verd com Bellaterra Edicions plantegen les dues opcions que suposa etiquetar com a LGTBIQ+ un llibre: mantenir el circuit d'escriure literatura LGTBIQ+ per al lector LGTBIQ+, o ampliar el *target* i arribar a més lectors.

A l'article *Literatura infantil i juvenil LGTBI*²⁷, Laia Aguilar posa de manifest la necessitat que els infants i joves vegin representada la diversitat sexual en la literatura. En conversa amb Bel Olid, l'escriptora i traductora destaca que a poc a poc van sorgint històries amb més protagonistes que no són heterosexuales i ressalta la feina que fan des de Bellaterra Edicions. De la mateixa manera ho fa evident Laura L. Ruiz a l'article *Doce libros LGTBI para niños y niñas tolerantes de 0 a 100 años*²⁸, en què també reivindica la necessitat que els més petits entenguin que hi ha models de família molt diferents i realitats molt diverses que poden trobar a la literatura LGTBIQ+ infantil.

D'altra banda, Josep Maria Turiel, director del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI) Biblioteca de la Biblioteca de Lletres de la Universitat de Barcelona, l'any 2008 va publicar a la revista *Scriptura* l'article *La edición y el acceso a la literatura y los materiales GLTBQ*²⁹, en el qual reforça la idea dels prescriptors que defensen les editores Laura Huerga i Rosa Rey:

«Una dificultad añadida es la visibilidad de las novedades editoriales GLTBQ en revistas y portales especializados, es decir, su publicidad. Repasando las publicaciones más importantes, portales de librerías o de distribuidores comerciales vemos que la presencia de libros frescos de

---

²⁷ AGUILAR, Laia. (2020). *Literatura infantil i juvenil LGTBI*. Ara Criatures. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://criatures.ara.cat/lectura/literatura-infantil-i-juvenil-lgtbi_1_1161876.html

²⁸ RUIZ, L. Laura. (2017). *Doce libros LGTBI para niños y niñas tolerantes de 0 a 100 años*. El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/doce-libros-lgtbi-ninos/>

²⁹ TURIEL, Josep M. (2008). «La edición y el acceso a la literatura y los materiales GLTBQ». *Scriptura*, núm. 19/20. Edicions de la Universitat de Lleida, p. 257-280. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/106848>

editoriales homosexuales es casi nula. Son las propias librerías quienes montan sus propias campañas, publican reseñas y difunden sus catálogos. Lo mismo hacen casi todos los portales gays y lésbicos españoles y latinoamericanos [...]. Pero lo que saben todas las editoriales es que con el innegable poder de la web 2.0 el poder de la comunicación más inmediata y del perfecto “boca a boca” está en los blogs literarios, algunas listas de distribución o servicios de alertas informativas. En el primer caso, los blogs literarios, algunos (pocos) han conseguido hacerse un buen sitio entre los bloggers que también son lectores de libros.»

En aquest sentit, és interessant com s'uneixen dos eixos, la qüestió del gènere i la sexualitat amb la tecnologia, i com les xarxes poden resoldre el problema plantejat: pot ser que una editorial no *marqui* l'obra com a LGTBIQ+, però les xarxes i el col·lectiu (o no col·lectiu) en parli i, conseqüentment, en faci promoció.

6. Valoració de les autores

6.1. Eva Baltasar

Eva Baltasar (Barcelona, 1978), llicenciada en Pedagogia a la Universitat de Barcelona, és una poeta i novel·lista catalana. L'any 2008 va debutar com a poeta amb *Laia* (Premi Miquel de Palol). Posteriorment, ha publicat nou poemaris més. El 2018 va publicar la seva primera novel·la, *Permagel* —Premi Llibreter a la millor obra escrita en català—, que forma part d'un tríptic. Dos anys més tard, el 2020, va aparèixer la segona novel·la, *Boulder*. I s'espera que aquest any arribi *Mamut*, que clou el tríptic de l'autora. Per realitzar aquesta recerca, es va entrevistar l'autora [vegeu Annex 10.1.3.] per poder comptar amb la seva opinió respecte al concepte i el repte que suposa per al sector editorial l'etiqueta *LGTBIQ+* i per analitzar com va ser la promoció de les seves dues novel·les amb Club Editor.

A propòsit d'intentar descriure què integra la literatura *LGTBIQ+*, segons el seu parer, el que és important no és tenir uns criteris per classificar si una obra és literatura *LGTBIQ+* o no, sinó el punt de vista del lector, la seva perspectiva i la lectura que faci de l'obra. Pel que fa a les seves novel·les, si un lector sent que les seves obres és una novel·la *LGTBIQ+*, bé, però si un altre lector no hi troba aquesta etiqueta, també està bé, és a dir, depèn de la lectura que en fa el lector, que poden ser criteris molt variables i totalment personals. Explica que als clubs de lectura, on fa l'acompanyament dels seus llibres, és on pot veure altres realitats de la seva pròpia obra que en el moment d'escriure no va tenir en compte, perquè, expressa, quan escriu és un moment íntim per a ella, i no ho fa pensant en un objectiu, en com sortirà, ho fa per expressar-se.

En el cas de les seves dues novel·les, que totes dues protagonistes siguin lesbianes és un tret més del personatge, no marquen la trama de l'obra ni se centren en el descobriment d'aquesta sexualitat, és un tret que ja tenen integrat i normalitzat. Tanmateix, a *Permagel* el fet que la protagonista sigui lesbiana agafa més pes, perquè el sexe té molt pes a l'obra, i és una qüestió rellevant en aquest sentit, però no per a la protagonista.

Poder tenir personatges i protagonistes fora de l'heteronormativitat de manera tan visible i que no centrin la narració, Baltasar ho sent com a símptoma de l'època en què vivim, de poder viure la seva sexualitat d'una manera normalitzada, perquè no sempre ha estat així. Reivindica el moment històric actual, perquè hi ha hagut moltes persones que han lluitat per aconseguir-ho. Històricament, el fet de ser gai o lesbiana havia estat un problema i marcava la trama de l'obra, no era una característica més del personatge com ho pot ser ara. «Tantíssimes novel·les que hi ha hagut que mostren això, aquest malestar, aquesta problemàtica, aquesta depressió, aquesta dificultat per sortir de l'armari, aquest rebuig», exemplifica Baltasar.

Quant a la promoció editorial, des de Club Editor van apostar fer una sinopsi sincera (en tots dos casos) i no amagar en cap cas que les protagonistes són lesbianes. L'editora Maria Bohigas va plasmar a les contres el que els lectors es trobaran a totes dues històries. No obstant això, Bohigas va plantejar-li els dubtes pel que fa a les vendes, per si una història d'una «lesbiana suïcida» no interessaria gaire al públic. I la resposta que han tingut tots dos títols ha fulminat qualsevol etiqueta, perquè l'èxit del llibre no ve del fet que la protagonista sigui lesbiana, sinó perquè comparteix moltes inquietuds i incomoditats que vivim com a societat.

D'altra banda, creu que la visibilització o estigmatització pel fet de promocionar un llibre des d'una òptica LGTBIQ+ depèn del llibre i del lector. En el cas dels seus llibres, considera que més aviat normalitzen, per les respostes que ha tingut dels lectors. «La novel·la és feta de mil fils i cadascú s'agafa als que li interessen. Tothom hi veu el que vol veure i és cert que depèn molt de com ho rebin. I en el cas meu jo crec que més aviat normalitza i allibera». «En els llibres trobem allò que volem trobar, i podem fer totes les lectures que vulguem», afegeix.

Pel que fa a la rellevància que l'autor manifesti obertament la seva orientació sexual, expressa que en el seu cas coincideix, ella se sent lesbiana i les seves protagonistes són lesbianes, els seus personatges tenen molt d'ella mateixa i aprofita la seva veu per expressar-se. Considera que no és rellevant, però que en el moment d'acompanyar el llibre a presentacions o clubs de lectura, acaba aflorant. Justament, afirma que no ha de ser decisiu per al llibre o per als lectors. No obstant això, s'ha trobat amb lectores joves que assisteixen a les presentacions amb les seves mares per acostar-les a aquest *món* i aquest ambient de confiança i complicitat reforça la idea de referent fora de la ficció per a la lectora que acaba de sortir de l'armari.

Preguntada per si considera que algú fora del col·lectiu LGTBIQ+ podria escriure històries LGTBIQ+, l'autora respon que creu que sí, tot i que ella no en sabia o no li interessa fer-ho amb personatges que s'identifiquin com a heterosexuales, perquè les seves protagonistes són un mirall seu i no seria versemblant. La seva prosa és molt poètica, i si no se sent còmoda amb el que expressa, seria difícil que sorgís la poesia, assegura.

Eva Baltasar no creu en les etiquetes, ja que poden ser limitants. És a dir, en el moment en què etiquetes un llibre, és molt útil per parlar sobre l'obra, però com a escriptora, el que li interessa és el llibre en si, el procés d'escriptura. No escriu pensant en qui llegirà el text o com es promocionarà ni com arribarà al públic.

6.2. Bel Olid

Bel Olid és escriptora, traductora, presidenta de la junta directiva de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC) i comissària del QLit: festival de literatura *queer* de l'AELC. En una entrevista a l'article *Literatura infantil i juvenil LGTBI*, de Laia Aguilar³⁰, exposa que durant molt de temps «ens han acostumat a històries protagonitzades pels mateixos personatges de sempre: heterosexuales». Tanmateix, es mostra expectativa pel que fa al futur, ja que si bé és cert que les editorials estan promovent aquesta visibilització de la temàtica LGTBIQ+, encara queda molt de camí per fer. En aquest sentit, destaca la feina que fan des d'Egales (nascuda als anys noranta, va ser la primera editorial especialitzada en literatura LGTBIQ+ d'Espanya) i des de Bellaterra Edicions. Com a autora, revela que «m'és relativament fàcil —perquè ho visc— crear protagonistes que visquin en una realitat no heterosexual», i afegeix: «Crec que hem de deixar d'esperar, com a lectors, que quan fas una novel·la amb un protagonista bi, trans, etc., la història hagi de girar sempre al voltant d'aquest tema», justament per normalitzar qualsevol identitat i orientació sexual com un aspecte més dels personatges, però que no sigui l'únic que els defineixi.

En una entrevista per a aquest treball [vegeu Annex 10.1.4.], Bel Olid planteja un doble recorregut per a la venda de les obres en llibreries generalistes i per a la seva disposició a les biblioteques. D'una banda, és important que hi hagi estands, prestatges o seccions completes per a literatura LGTBIQ+ per tal de facilitar la cerca d'aquestes obres als compradors i usuaris, respectivament. Com a exemple, la Biblioteca de Nou Barris ofereix tota una secció especialitzada en la transsexualitat, que permet trobar de manera agrupada molta bibliografia d'aquesta temàtica. D'altra banda, però, les llibreries Còmplices i Antinous de Barcelona, de fet, ja ofereixen exclusivament obres amb contingut LGTBIQ+. I també reivindica la necessitat

---

³⁰ AGUILAR, Laia. (2020). *Literatura infantil i juvenil LGTBI*. Ara Criatures. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://criatures.ara.cat/lectura/literatura-infantil-i-juvenil-lgtbi_1_1161876.html

de disposar de llibreters i bibliotecaris a qui adreçar-se per demanar llibres de temàtica LGTBIQ+. Paral·lelament, aquestes mateixes obres han d'estar situades al prestatge del gènere al qual pertanyen, és a dir, si un lector busca una història romàntica, ha de poder trobar tant una història d'amor cisheterosexual com una altra que no ho és. En definitiva, l'autora planteja que haurien d'estar situades a dos llocs, a les col·leccions temàtiques, però també a les altres col·leccions.

7. Esdeveniments de promoció literària

Més enllà de la promoció literària de les editorials, s'erigeixen festivals amb la voluntat de visibilitzar obres i autors LGTBIQ+ contemporanis i de rescatar obres clàssiques amb una altra mirada allunyada de la perspectiva tradicional. En aquesta secció s'exposen alguns exemples dels esdeveniments més recents.

7.1. QLit: festival de literatura 'queer'

El QLit és el primer festival de literatura *queer* en l'àmbit català, dedicat a les obres de temàtiques LGTBIQ+, *queer* i feministes. Neix des de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC) amb l'objectiu de reunir a cada edició del festival les veus en l'àmbit català del sector editorial amb perspectiva LGTBIQ+, des d'autors i autores, editors, llibreters, fins a traductors i experts literaris. Bel Olid, Sebastià Portell i Ricard Ruiz Garzón en són els comissaris. També en el marc del QLit, l'AELC convoca el concurs literari *Imagina un amor*, un certamen per a joves de temàtica LGBTI en llengua catalana.

A la tercera edició, el 2020, es va celebrar una taula rodona sobre edició i assaig LGBT i feminista³¹ en la qual van participar José Luis Ponce, editor de Bellaterra Edicions; Rosa Rey, editora d'Angle Editorial, i Laura Huerga, editora de Raig Verd, i va ser moderada per Bel Olid. En aquesta tertúlia es va tractar el tema central d'aquest estudi, la necessitat o no d'etiquetar les obres LGTBIQ+ i en van sortir diversos punts de vista, partint dels objectius concrets de cada editorial, que han servit de base per obtenir informació rellevant per a aquest estudi.

D'altra banda, l'any 2021, a l'edició més recent del festival, la quarta, es va celebrar una trobada sobre recomanacions literàries de diversos llibreters³². Hi van participar com a ponents Josep Vitas, de la llibreria Antinous; Jesús Arpal Moya, de La Caníbal; Connie Dagas, de Còmplices, i Ana Navío, de Prole, i Helena Meri en va ser la moderadora. En el col·loqui es va debatre, arran dels diversos títols que anaven apareixent, sobre què és la literatura

---

³¹ Taula rodona: edició i assaig LGBT i feminista. Festival QLit (2020).

³² QLit 2021 - Recomanacions amb llibreters. (2021). [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://youtu.be/p9NA6Cmwfig>

LGTBIQ+ i es van plantejar diverses qüestions sobre el concepte i quins autors o obres entrarien en aquesta catalogació, com per exemple *El cap als núvols*; de Bernat Cormand, *Mentre durin les espelmes*, de Josep Rodríguez i Ferrer, o *Aigua dolça*, d'Akwaeke Emezi.

7.2. La Cultra

La Cultra, Festival de Cultura Activista, és un projecte de la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Trans i Bisexuals (FELGTB), que promou la cultura com a vehicle per reflexionar sobre els discursos i problemàtiques a les quals s'enfronten les persones LGTBI. El festival neix amb la intenció d'afavorir el desenvolupament d'activitats i accions culturals durant l'Orgull LGTBI en l'àmbit estatal, que tenen com a eix temàtic la diversitat sexoafectiva i en termes de gènere.

Així, aquest esdeveniment constitueix una confluència de literatura, teatre, música, dansa, cinema, arts plàstiques i totes les expressions artístiques que aporten una reflexió al voltant de la diversitat sexual i del gènere. D'aquesta manera, el seu principal objectiu és facilitar la difusió d'aquestes propostes culturals amb caràcter i/o contingut social que es desenvolupen durant l'Orgull.

Dins el mateix festival, també celebren el Certamen Literari LGTBI, en el qual s'han presentat més de 130 obres entre narrativa, poesia i altres formats a l'edició d'aquest any.

7.3. Festival de Literatura Queer Española en Londres (FLQEL)

El Festival de Literatura Queer Española en Londres (FLQEL) va ser organitzat des de Romancero Books, una llibreria establerta a Londres de literatura editada a Espanya i Amèrica Llatina. En la seva primera edició, l'any 2021, va esdevenir un punt de trobada i reflexió entre lectors, escriptors, crítics, i persones interessades en la cultura LGTBIQ+. Celebrat durant el mes d'octubre del 2021, va comptar amb personalitats destacades del sector literari i activista LGTBIQ+ d'Espanya i Amèrica Llatina.

Entre els seus objectius, destaquen els de promoure els estudis LGTBIQ+ hispànics al Regne Unit; difondre la literatura escrita per les noves generacions d'escriptors *queer* espanyols i llatins en el món anglosaxó; rescatar i impulsar autors *queer* del passat recent per tal de poder reconèixer els precedents literaris i incentivar el diàleg intergeneracional entre escriptors i públic; donar a conèixer algunes de les novetats editorials LGTBIQ+ del 2021; visibilitzar les noves veus de la poesia i textos teatrals *queer* contemporanis escrits en espanyol; crear sinergies amb el públic del Regne Unit sobre la més recent literatura *queer* escrita en espanyol i català i les seves traduccions a l'anglès; crear relacions amb editors i editorials anglosaxones

per a futures traduccions a l'anglès de textos escrits en castellà i català, i insistir en el respecte per la diversitat sexual, de pensament i de gènere³³.

8. Conclusions

Una etiqueta, d'acord amb la definició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans —«3 f. [LC] Mot, concepte, idea, que marca, encasella, classifica, algú o alguna cosa»—, té la funció d'encasellar, separar, situar i posar nom al que ens envolta i que identifiquem com a desconegut o diferent; en aquest cas, qualsevol forma o manifestació de dissidència sexual.

Després de l'estudi de les diverses fonts consultades, podem parlar de literatura LGTBIQ+ en la mesura que engloba sota un mateix concepte totes les obres en què la trama central gira al voltant de la identitat o orientació sexual del protagonista; les obres en què els protagonistes o els personatges amb més pes són LGTBIQ+, i també les obres escrites per autors que han manifestat obertament la seva orientació o identitat sexual. Tal com va dir Gregory Woods, resulta fàcil decidir on comença la literatura LGTBIQ+ —amb els autors obertament homosexuals que escriuen sobre la seva pròpia experiència—, però no podem posar límits a aquesta literatura, igual que no podem delimitar la diversitat sexual. A més, tampoc no s'ha de considerar com un gènere a part, és una característica més de l'obra.

L'etiqueta *LGTBIQ+* és necessària per acompanyar el lector *queer* a l'hora de buscar referents a la literatura, per constatar que la seva realitat també pot ser la dels personatges que llegeix, i reforça la identitat del col·lectiu, que pot gaudir de literatura on poder emmirallar-se. En aquest sentit, cal diferenciar les *coming-out stories*, en què el personatge descobreix i expressa la seva orientació sexual, de les obres en què és una característica més del personatge³⁴. Tanmateix, un llibre no marcat en aquesta categoria pot incidir més en la societat per transformar-la i fer que lectors que potser no agafarien un llibre tan marcat topin amb uns personatges fora del circuit heteronormatiu, que els ajudaran a llegir altres realitats i entendre que són tan vàlides com la seva, alhora que afavoriran la igualtat i la diversitat.

Altrament, atès que els mateixos conceptes que formen la sigla *LGTBIQ+* (persones amb qualsevol altra orientació sexual o identitat de gènere considerada no normativa³⁵) ja són

---

³³ Festival de Literatura Queer Española en Londres (FLQEL). (2021). [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.romancerobooks-store.co.uk/flqel>

³⁴ DÍAZ FERNÁNDEZ, Estrella. (2018). «Visibilidad lésbica, canon literario y paradojas autoriales: *Tu nombre escrito en el agua* (1995), de Irene González Frei». Ed. Dieter Ingenschay. *Eventos del deseo: sexualidades minoritarias en las culturas-literaturas de España y Latinoamérica a fines del siglo XX*, p. 65-78. Frankfurt a. M., Madrid: Vervuert Verlagsgesellschaft.

³⁵ Definició obtinguda del Diccionari LGBT (lèsbic, gai, bisexual, trans), elaborat pel TERM CAT.

etiquetes en si, s'evidencia la necessitat de posar nom al que vivim, al que sentim, la diversitat sexual de tantes persones que fins que no han tingut un mot per definir la seva realitat no han pogut entendre que era normal, que estava bé. A la vegada, posar-hi nom evoca un sentiment de pertinença. En paraules de George Steiner, el que no té nom no existeix.

En l'àmbit literari, l'etiqueta afavoreix que el públic LGTBIQ+ arribi amb més facilitat a aquestes obres, on pot trobar referents literaris amb els quals se senti representat i visibilitzat. Parlem, sobretot, del lector jove —o no tan jove— que està descobrint la seva sexualitat i, entre dubtes, troba en la literatura un espai segur on sentir-se lliure. I parlem dels llibres infantils, una eina per educar pares i fills en la diversitat del cos, dels sentiments i de la família. Els avantatges són clars: ajuden a posicionar aquesta literatura i a fer-la visible.

Però l'ús de l'etiqueta té el perill de marcar massa, d'encasellar i encotillar encara més autors i allunyar el públic cisgènere i heterosexual d'aquestes obres. El moment en què la distingeixes, la separen de la resta de literatura, es fa evident que hi ha la necessitat de reivindicar-se, per realçar-la i fer-la valdre igual que la de la resta d'autors, perquè és igual de vàlida. En aquest sentit, l'etiqueta continua sent necessària perquè no estem en una situació en què la diversitat sexual estigui normalitzada plenament, però en cap cas ha de delimitar quines obres entren en aquesta *categoria*.

És fonamental tenir referents i poder-los trobar entre els personatges i els autors, que en cas que manifestin obertament la seva expressió o orientació sexual, reforcen encara més aquesta idea de referent. Les persones cisgènere i heterosexuales, en canvi, no han viscut la situació d'haver de cercar referents a la literatura, al cinema, etc., perquè qualsevol expressió cultural que impliqués una mostra de relació sexoafectiva ja portava implícita la seva realitat.

Després d'analitzar les diverses opinions respecte al fet d'encasellar les obres de temàtica LGTBIQ+ i com fer-ne promoció, una de les propostes seria apostar per fer una promoció sincera, en què si el fet que el protagonista sigui LGTBIQ+ és rellevant, es pugui expressar amb normalitat a la sinopsi, sense por que el llibre sigui encasellat o se cenyeixi a un públic massa concret. Paral·lelament, si la trama central de l'obra gira al voltant del descobriment de la sexualitat del protagonista i es fa amb voluntat educativa i per explorar les realitats del col·lectiu, encara hi ha més motiu per fer bandera d'aquesta temàtica, per tal d'arribar al públic al qual va dirigit. No obstant això, també s'ha de tenir present la voluntat que té l'autor amb la seva obra a l'hora de redactar la sinopsi.

I és que les editorials es troben davant de la disjuntiva d'arribar als lectors LGTBIQ+, oferint-los llibres dirigits a ells, com a *target* editorial, o no etiquetar les obres i dirigir-se al gran públic, perquè arribin a més lectors amb l'objectiu de formar i visibilitzar altres realitats, per tal de

contribuir a normalitzar la diversitat. Les editorials generalistes que són objecte d'estudi per a aquest treball no etiqueten, però contribueixen a la normalització del col·lectiu, ja que publiquen material que conté històries amb personatges LGTBIQ+. L'editorial tria l'obra perquè passa els seus filtres de qualitat literària, i el filtre de decisió no està marcat per la temàtica. Només hi ha una excepció en aquests quatre casos, Bellaterra Edicions, que aposta per donar veu als col·lectius més invisibilitzats, amb una perspectiva de gènere, social, de migració, de racisme, etc., i en el seu cas preval la temàtica, d'una qualitat impecable, i no dubten a posar de manifest el contingut dels seus llibres, que ofereixen com a eines per educar els més petits (en la col·lecció de llibres per a infants i joves) i per transformar la societat.

Paral·lelament, les editorials especialitzades han acostat directament la literatura LGTBIQ+ a qui més la necessitava, el mateix col·lectiu, sense dubtar a etiquetar les seves obres, dirigides sobretot al lector LGTBIQ+. Com per exemple, Egales, Dos Bigotes, LES Editorial, Amor de madre o Kakao Books.

En aquest sentit, podem concloure que hi ha una voluntat de visibilitzar i deixar enrere l'estigma. Tant des del punt de vista de l'editor que publica i no està marcant l'obra perquè té contingut LGTBIQ+, com des del punt de vista de l'autora que està escrivint activament les històries amb protagonistes lesbianes, com fa Eva Baltasar.

Pel que fa a les llibreries, i seguint el plantejament que proposa Bel Olid, seria interessant tenir en compte dos circuits per a l'obra. D'una banda, que estigui ben situada als estands i visible per a tots els públics. I, de l'altra, que la mateixa obra pugui tenir un doble circuit a les biblioteques i a les llibreries, és a dir, que pugui estar ubicada a la secció que li pertanyi pel gènere literari al qual forma part i a una prestatgeria específica amb altres llibres LGTBIQ+ per tal que els lectors del col·lectiu puguin arribar-hi fàcilment. També cal realçar la comesa de les llibreries especialitzades, distingides com a espais on trobar un llarg catàleg d'obres de referència LGTBIQ+ i les novetats del mercat, com la llibreria Còmplices de Barcelona. Considerem, doncs, que aquest aspecte obre una nova línia d'investigació per a una futura recerca, per tal de poder estudiar com les llibreries generalistes i les biblioteques plantegen la classificació de les obres.

Al llarg de la recerca d'aquest treball, i tot i que no estava previst en el disseny metodològic, hem descobert el paper fonamental de les xarxes socials i blogs per a la promoció literària, més enllà de la campanya de promoció de la mateixa editorial. Gràcies a Internet, la forma de prescripció literària ha canviat i les comunitats literàries virtuals, els blogs i les xarxes socials ofereixen ressenyes de llibres i llistes per poder ubicar obres de literatura LGTBIQ+ més fàcilment, que, a més, comparteixen un component social mitjançant la lectura. Juntament amb les necessitats del col·lectiu de trobar un espai de confort i un ambient segur on

expressar-se, aquest àmbit virtual amb el vessant lector obre una possible ampliació a la recerca que ja hi ha en aquest camp de les comunitats literàries.

D'altra banda, la tasca que fan des dels festivals literaris LGTBIQ+ és d'immensa rellevància per al sector del llibre i per al col·lectiu. Reivindiquen la importància de visibilitzar les obres catalogades com a LGTBIQ+, descobreixen autors novells i realcen la figura d'altres autors que ja disposen d'una llarga trajectòria literària, que han contribuït a la desestigmatització del col·lectiu amb les seves obres.

Per descomptat, la situació a la qual hem d'aspirar és que hi hagi tanta representació de personatges LGTBIQ+ a la literatura, que no sigui necessari diferenciar els llibres. Per tant, cal que les editorials generalistes apostin per publicar obres en què els personatges s'allunyin de les definicions i comprensions convencionals de la sexualitat i la identitat de gènere, i en les quals hi hagi més històries, narratives i missatges que arribin a persones que potser, si estiguessin etiquetades com a tal, no s'acostarien a aquesta literatura. És a dir, que el lector cisheterosexual s'interessi per la història i el gènere literari independentment de si els personatges són heterossexuals o homosexuals. I que el lector LGTBIQ+ pugui continuar gaudint d'històries LGTBIQ+ on sentir-se identificat, lliure d'estereotips i prejudicis.

Tanmateix, cal fugir de l'ús reduccionista de les etiquetes i fer-les servir en un sentit ampli, i tot i que queda molt camí per recórrer, aquesta hauria de ser la fita que volem aconseguir, no necessitar les etiquetes, ni a la literatura ni a la societat. Hem de fer valer la cultura com a eina transformadora.

Cal que ens fixem en tots els moments de lluita i les persones que van sortir al carrer per aconseguir els drets que tenim avui dia, després de tant de temps de repressió i silenci. Gràcies a aquests esdeveniments, podem considerar que avui, a la nostra societat i cultura, podem viure més lliurement la nostra identitat i orientació sexual. No obstant això, encara ara hi ha intents de repressió, com la prohibició de llibres de temàtica homosexual als instituts de Castelló, que fan evident la necessitat de reivindicar aquesta literatura. Al final, amb estratègies diferents, hi ha una feina de visibilització que es posa de manifest amb les opinions dels experts consultats i de les fonts analitzades.

9. Bibliografia

- AGUILAR, Laia. (2020). *Literatura infantil i juvenil LGTBI*. Ara Criatures. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://criatures.ara.cat/lectura/literatura-infantil-i-juvenil-lgtbi_1_1161876.html
- ALTUR, M. (2021). *Un jutjat de Castelló obliga a retirar llibres de temàtica LGBTI dels instituts*. VilaWeb. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.vilaweb.cat/noticies/jutgessa-castello-llibres-lgtbi-abogados-cristianos/>
- Angle Editorial. *La Finestra Lectora*. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://lafinestralectora.cat/editorials/angle-editorial/>
- ASENSIO, Carlos. (2019). *¿Podemos hablar de una literatura específicamente LGTB+?*. El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/podemos-hablar-de-una-literatura-especificamente-lgtb/>
- ASENSIO, Carlos. (2020). *Seguimos necesitando la etiqueta 'LGTB+' en literatura..., ¿o no?*. El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/seguimos-necesitando-etiqueta-lgtb-literatura/>
- BALTASAR, Eva (2020). *Boulder*. Barcelona: Club Editor.
- BALTASAR, Eva (2018). *Permagel*. Barcelona: Club Editor.
- Bellaterra Edicions. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.bellaterra.coop/es>
- BENCHIMOL, Daniel. (2015). *Master Class: Estrategias Digitales Innovadoras para Editores* [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://youtu.be/rdHB0wUx_4c
- BENCHIMOL, Daniel. (2018). *Transformaciones en la industria del libro*. [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://youtu.be/p7HkraQXj_c
- BREU, Marta. (2021). *Diccionari LGBT (lèsbic, gai, bisexual, trans)*. 3a ed. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, cop. Diccionaris en línia. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <http://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/256/>

- CABRÉ, M. Àngels. (2011). «Plomes de paper: representació de les lesbianes en la nostra literatura recent». Ed. Meri Torras Francès. *Accions i reinencions: cultures lèsbiques a la Catalunya del tombant del segle XX-XXI*, p. 17-40. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- CRISTÓBAL, Anna. (2018). *Les identitats LGTB prenen força a la literatura catalana*. Catalunya Plural. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://catalunyaplural.cat/ca/les-identitats-lgtb-prenen-forca-a-la-literatura-catalana/>
- DÍAZ FERNÁNDEZ, Estrella. (2018). «Visibilidad lésbica, canon literario y paradojas autoriales: *Tu nombre escrito en el agua* (1995), de Irene González Frei». Ed. Dieter Ingenschay. *Eventos del deseo: sexualidades minoritarias en las culturas-literaturas de España y Latinoamérica a fines del siglo XX*, p. 65-78. Frankfurt a. M., Madrid: Vervuert Verlagsgesellschaft.
- Diccionari de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://dlc.iec.cat/>
- DOMÍNGUEZ, Ignacio Elpidio. (2020). *Més de 25 anys de llibres orgullosos a Barcelona*. Núvol. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.nuvol.com/llibres/assaig/mes-de-25-anys-de-llibres-orgullosos-a-barcelona-80430>
- Edicions del Periscopi. [En línia] [consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.periscopi.cat/>
- Festival de Literatura Queer Espanyola en Londres (FLQEL). (2021). [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.romancerobooks-store.co.uk/flqel>
- FOSTER, Claire Rudy. (2018). *Why Are So Many Gay Romance Novels Written By Straight Women?*. Electric Literature. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://electricliterature.com/why-are-so-many-gay-romance-novels-written-by-straight-women/>
- HIGHSMITH, Patricia. (2015). *Carol* (5a ed.). Barcelona: Anagrama.
- La Culti, Festival de Cultura Activista. (2021). Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Trans y Bisexuals (FELGTBI+). [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://felgtb.org/laculta/>

- MARTÍN MARRO, Aina. (2021). *Les ressenyes de llibres a les xarxes socials i la llengua catalana*. Treball de Final de Postgrau. Universitat Oberta de Catalunya.
- NIETO, Gema. (2018). *La literatura LGTB*. Qué Leer. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.que-leer.com/2018/06/28/literatura-lgtb-gay-homosexual/>
- PALLARÈS, Marta. *Booktubers, nous crítics literaris?*. Núvol, 2014. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://culturadigital.blog.gencat.cat/2014/11/28/booktubers-nous-critics-literaris-2/>
- PONCE DE LEÓN, Pilar. (2019). «Booktubers»: crítics de literatura juvenil o «influencers» al servei de les editorials?. Universitat Oberta de Catalunya. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.uoc.edu/portal/ca/news/actualitat/2019/321-booktuber-influencer.html>
- QLit 2021 - Recomanacions amb llibreters. (2021). [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://youtu.be/p9NA6Cmwfig>
- Raig Verd. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.raigverdeditorial.cat/>
- RUIZ, L. Laura. (2017). *Doce libros LGTBI para niños y niñas tolerantes de 0 a 100 años*. El Asombrario & Co. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://elasombrario.publico.es/doce-libros-lgtbi-ninos/>
- Taula rodona: edició i assaig LGBT i feminista. Festival QLit. (2020). [Vídeo]. YouTube. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: https://youtu.be/jh2A_UI49i8
- The Vito Russo Test. (2016). GLAAD. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.glaad.org/sri/2016/vitorusso>
- TODD, Matthew. (2021). *Rewriting history: why book publishing must embrace LGBTQ+ stories—and soon*. The Bookseller. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <https://www.thebookseller.com/news/rewriting-history-why-book-publishing-must-embrace-lgbtq-stories-and-soon-1257277#>
- TORRAS, Meri. (2007). «Escriure el desig al cos del text. Escripures i lectures lèsbiques a la literatura catalana contemporània». Ed. Acebrón, J. & Mérida, R., *Diàlegs gais, lesbians, queer*, p. 133. Edicions de la Universitat de Lleida.

- TORRAS, Meri. (2000). «VI. Feminismo y crítica lesbiana: una identidad *diferente?*». Ed. Segarra, M., & Carabí, A. *Feminismo y crítica literaria*, p. 121-141. Barcelona: Icaria Editorial.
- TURIEL, Josep M. (2008). «La edición y el acceso a la literatura y los materiales GLTBQ». *Scriptura*, núm. 19/20, p. 257-280. Edicions de la Universitat de Lleida. [En línia] [Consulta: gener del 2022]. Disponible a: <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/106848>
- VERDÚ JOUANNEAU, Christian. (2018). «Estratègia». *Distribució, màrqueting i comercialització* (p. 5-14). Barcelona: FUOC.
- WOODS, Gregory. (1998). *A History of Gay Literature: The Male Tradition*. 1a ed., p. 12. Yale University Press.

10. Annexos

10.1. Transcripció d'entrevistes

10.1.1. Aniol Rafel

Entrevista realitzada el 20 de desembre del 2021:

Com definiries o què creus que defineix la literatura LGTBI com a etiqueta?

D'entrada, nosaltres en general som poc partidaris de les etiquetes en la literatura, perquè són molt problemàtiques. Algunes vegades et poden servir, però moltes vegades et generen també moltes contradiccions. I acotar coses que al final s'escapen una mica de compartiments estancs. Per tant, d'entrada a Periscopi almenys som bastant reticents a aquesta acotació. Per tant, és que no sé exactament què és la literatura LGTBI. És a dir, suposo que és la que fa de la problemàtica LGTBI l'eix central a partir del qual mostra la problemàtica o en fa tema central ja sigui en ficció, ja sigui en assaig o el gènere que sigui. Però quan parlem que és l'eix central, ho pot ser amb un percentatge molt gran o pot ser simplement que hi sigui present, però no sigui l'eix central, o que hi hagi diversos eixos i que sigui un dels diversos eixos que hi ha, que hi hagi personatges que tenen aquesta problemàtica, que poden ser-ho tots o només alguns o només un... per tant, hi ha exemples que podríem trobar segur que és molt evident i que ningú posaria en dubte, però després hi ha molts altres exemples en els quals sí que quedaria la cosa més difosa.

'Els grans optimistes', que vau publicar aquest any passat, podria catalogar-se dins d'aquesta categoria?

Depèn una mica de quina definició hi posis. Perquè efectivament els personatges principals pertanyen a aquest món, però per exemple una altra definició que hauria pogut ser és la de literatura escrita per autors LGTBI, i l'autora no ho és. Per tant, es va documentar molt i una feina que parlant amb gent del col·lectiu et diuen que està molt ben feta, però ella no ho és, per tant, segons a qui li preguntis o segons com es faci la classificació, podria entrar-hi o podria no entrar-hi.

De fet, creus que és rellevant que l'autor manifesti obertament la seva orientació sexual? El cas de Jeanette Winterson és un exemple que també podria entrar en aquesta catalogació.

Totalment. El cas de la Jeanette Winterson serveix, però també tenim un parell de novel·les seves que també entrarien una mica en el que explicava abans. És a dir, per exemple hi ha

un llibre que es diu La passió en què hi ha una història d'amor lèsbic, però també n'hi ha d'altres d'amor heterosexual. Per tant, ho és al cent per cent? Depèn. Està escrita per una autora que sí que ho és, però tot el cent per cent de la història no ho és, per tant, està dins d'aquest món en què es difuminen una mica les fronteres del que podria ser i el que podria no ser. Segons a qui li preguntis et dirà que ho és segur, i hi haurà gent que et podrà posar alguna objecció.

Heu publicat obres com 'Per què ser feliç quan podries ser normal?' i 'Els grans optimistes'.

Nosaltres publiquem literatura i les etiquetes que puguin acompanyar el text no les tenim gaire en compte. Intentem buscar llibres escrits des de punts de vista molt diversos, que abordin temàtiques molt diverses, però per a nosaltres el que ha de pesar més quan ens plantejem publicar un text és la part literària. Aleshores, que a més a més tingui un component que pugui ser LGTBI o altres casos, hi ha llibres que poden tractar temes de la problemàtica de les migracions, de racisme, etcètera. Bé, poden estar allà o poden no ser-hi. Si hi són, perfecte. Són temes amb els quals ens sentim còmodes tractant, però no publicarem un text només perquè tingui aquesta etiqueta si li falla la part literària. És a dir, no publicarem un pamflet simplement perquè tracti un tema amb el qual ens podem sentir propers o no. Que el porta a més a més pot ser un valor afegit, però no en serà l'eix principal.

I creus que l'etiqueta visibilitza o estigmatitza el col·lectiu?

Depèn de com es faci i depèn del públic al qual t'estiguis dirigint. És a dir, si tu ets una editorial que fas llibres clarament enfocats a un públic molt concret i molt determinat, estàs dient el missatge que d'aquest públic hi ha literatura... I és veritat que hi ha hagut una mancança històrica i que no s'ha visibilitzat prou durant molt de temps, per tant, transmetre la idea que ens estem enfocant a aquest públic i que per a aquest públic hi ha una literatura concreta és una opció. No és la que hem triat nosaltres, però ens sembla perfectament vàlida també. Nosaltres fem llibres una mica per al gran públic, o aquest és l'objectiu, evidentment amb pretensió literària i de qualitat, si és que això encara vol dir alguna cosa, i en aquest entorn el plantejament que fem nosaltres és que dins d'això hi caben coses molt diverses, hi haurà llibres que tractaran problemàtiques LGTBI, hi haurà llibres que no la tractaran, hi haurà llibres que tractaran altres problemàtiques o que tractaran la memòria, la identitat... és que hi ha mil temes que poden tractar. Per tant, el fet que estigmatitzi o no, jo crec que depèn molt de com es faci, si es fa sabent què estàs fent i amb una idea clara no té per què estigmatitzar. Si ho fas de manera barroera, doncs evidentment sí.

El vostre catàleg inclou obres amb aquesta temàtica encara que no sigui amb voluntat d'enviar cap missatge o no hi vulgueu incloure cap etiqueta.

Quan parlem amb alguna llibreria especialitzada, a vegades sí que els diem que tinguin en compte que en aquest llibre hi ha aquesta història, aquests personatges... Llavors a vegades decideixen agafar-ne un més o tenir-lo destacat... que potser si no l'haguessin agafat... Però per exemple és una manera de contestar-te el que deies a l'inici. Nosaltres distribuïm a llibreries bàsicament generalistes, que puguin haver-hi llibreries especialitzades que tinguin els nostres llibres o algun dels nostres llibres, evidentment, però on sobretot nosaltres venem és a les generalistes.

A Barcelona tenim les llibreries Còmplices i Antinous. Hi podríem trobar algun dels vostres llibres?

Sí, no tots els llibres nostres, però els que has esmentat poden ser-hi perfectament. Després el llibreter triarà si li interessa o no tenir-los, però per poder, perfectament, sí.

Bé, encaixa en la temàtica, encara que no sigui fet expressament.

La cosa és que no anirem només a centrar-nos en aquestes llibreries. Volem que els nostres llibres estiguin a La Central, a l'Abacus, a qualsevol llibreria generalista, més gran o més petita, a La Impossible, aquí que hi ha l'Obaga o qualsevol que et puguis imaginar.

Un altre recorregut possible a les llibreries és si seria necessari destacar-los, més enllà del dia de l'Orgull, que és quan agafen força, i si necessitarien tenir un estand, un prestatge a part a les llibreries generalistes.

Això depèn de cada llibreria, que organitza una mica casa seva com vol. Hi ha llibreries que pots trobar tota mena d'ordenació, les que ordenen per editorial, les que ordenen per temàtica, per llengua, per gènere... Tens tantes opcions com llibreries diferents.

Us semblaria bé que les vostres obres estiguessin destacades en una secció de literatura LGTBIQ+?

Si la llibreria creu que és la manera d'arribar als seus clients, nosaltres no hi tenim cap inconvenient. Igual que no en tenim si ho ordenen per literatura americana, europea en el cas de la Winterson, o anglesa. Sí que creiem que cada llibreria sap com arribar als seus clients i sap si els seus clients si poses una prestatgeria LGTBI s'hi sentiran més atrets o si arribaran més fàcilment al llibre si van per un altre camí.

Pel que fa a visibilitzar o estigmatitzar, sí que hi ha el doble vessant que comentàvem de a quin públic ha d'arribar l'obra: si al públic únicament del col·lectiu o un públic més general.

Això una mica serveix també per a altres tipus d'etiquetes. Per exemple, també per gènere, si fas un llibre que pot ser identificat com a literatura fantàstica, el vens només a llibreries de gènere fantàstic i busques el públic del fantàstic, o també vas a... I pots fer les dues coses. Hi ha altres editorials que fan això i que van cap a aquest públic perquè estan especialitzades. Nosaltres volem estar amb els llibres que tenen aquesta característica a les llibreries especialitzades i volem aquest públic, però per sobre d'això anem també al generalista. I, per tant, són etiquetes, que tant en un cas com en un altre el que fem és no amagar-les però tampoc en fem bandera. Si a tu t'interessa el tema i estàs en una llibreria generalista ens pots trobar. Idealment, si vas a una especialitzada ens agradaria que també hi fos. I creiem que més o menys també hi són. Però busquem molt més ser a les generalistes que a les especialitzades.

El doble circuit hauria de funcionar perquè arribes a tots els públics. Perquè lectors LGTBIQ+ hi arribessin fàcilment, però també arribar a un públic més general.

També és això, per exemple en el cas d'Els grans optimistes, qui vulgui buscar una narrativa americana dels anys vuitanta sobre un grup d'amics, doncs la pot trobar. Que són un grup d'amics gais i que parlen de la sida, sí. Però és igual. Que no hagi de ser només el que està interessat en el col·lectiu gai, que aquest també se'l pugui trobar, però que pugui arribar a qualsevol col·lectiu. Aquesta és la nostra opció, però em semblen molt bé altres maneres i són vàlides també.

10.1.2. Laura Huerga

Entrevista realitzada el 13 de desembre del 2021:

Quins criteris seguïu des de l'editorial per decidir si etiqueteu les obres o no, o en quin moment del procés es pren la decisió?

Sobre els criteris, he de dir que no són uns criteris fixos i això té l'explicació en el mateix debat que et vaig plantejar escoltar [taula rodona QLit sobre edició i assaig LGBT i feminista], perquè jo tinc dubtes cada dia, tinc les meves contradiccions, tinc... Bé, és una cosa que encara fluctua, que encara estem pensant i que per a nosaltres és un dels centres de debat sobre cap a on dirigir l'editorial, el catàleg i les col·leccions i com presentar-los als lectors. Dit això,

bé, depèn molt del llibre, llavors a vegades tenim novel·les que són explícitament LGTBI, de vegades... i això, llavors ja no cal que etiquetis res perquè la mateixa sinopsi ja ho diu. De vegades tenim autors que explícitament confirmen a través de la seva *bio* això i de vegades no tenim ni sinopsi ni *bio* que ho explicitin.

Això ha suposat en alguna ocasió que no s'etiqueti de cap manera aquell llibre i vaig intentar justificar en aquell debat una mica el perquè. I, de fet, si no ho hem fet, és perquè pensem que ara l'oferta és ben diferent i també perquè pensem que els lectors no LGTBI s'han de poder trobar aquests llibres dintre del que és literatura de qualitat i... vull dir, i al mateix... i considerada al mateix nivell que la resta de llibres, perquè el fet de fer-los LGTBI de vegades o marcar-los pot significar aquest marginalitzar. Ja vas veure que en el debat es comentava això, que llavors potser els lectors més interessats en aquestes qüestions podien no trobar-se aquests llibres, però bé nosaltres assumim el risc, igual que fem amb la literatura de gènere, ciència-ficció, fantasia, novel·la negra, etc. Bé, no sé si és un error o un encert, de moment és la solució que tenim i no diria que hem trobat, perquè pràcticament ens ha trobat ella a nosaltres i és una qüestió que lluitem llibre a llibre, ja et dic.

L'any vinent per exemple tenim un llibre que el seu públic seria trans, però no l'etiquetarem, perquè és l'Ali Smith, i, a més, creiem que l'ha de llegir el públic... vull dir, el públic en sentit ampli, i a més perquè a la sinopsi ho posarà, és clar, està basat en el mite d'Ovidi de transformació d'Isis, que neix com a nena, l'eduquen com a nen, i finalment Isis el transforma en home, però és una novel·la contemporània i està basada en aquell mite d'Ovidi. Bé, la qüestió, que com veus és una cosa... una cosa com molt de llibre a llibre i que bé, que de moment no ho fem. També és veritat que els vectors ens van trobant i que jo crec que això també fa, no ho sé, és molt complicat.

10.1.3. Eva Baltasar

Entrevista realitzada el 20 de desembre del 2021:

Les teves obres van ser l'inici de plantejar la temàtica d'aquest treball, sobre la necessitat d'etiquetar o no etiquetar, i l'àmbit de la promoció en obres que tenen contingut LGTBIQ+. Per començar, què consideres que podria entrar dins del concepte 'literatura LGTBIQ+'?

Jo no hi crec gaire, en les etiquetes, trobo que són una mica limitants. És a dir, en el moment en què etiquetes un llibre, ho entenc i és una cosa que és molt útil per parlar sobre l'obra, però jo com a escriptora el que m'interessa és el llibre en si, el procés d'escriptura. Jo quan escric

no escric pensant en qui em llegirà ni com es promocionarà ni com arribarà aquest llibre, sinó que és un exercici totalment íntim que és per a mi. Llavors quan etiqueten les meves novel·les, que s'han etiquetat de diferents maneres, entenc que és molt útil per parlar-ne, però a mi aquest discurs al voltant de la novel·la és una cosa que ja em queda com molt lluny, sí que faig aquest acompanyament del llibre un cop ha sortit, i vaig a presentacions, a clubs, a xerrades, a taules... el que calgui, però és cert que me'n sento com molt desvinculada. Llavors la pregunta concreta era quin tipus de novel·la o de literatura s'inclouria sota aquest paraigua, sota aquesta etiqueta, no? Doncs més aviat, jo ho veig des del punt de vista del lector. Si un lector o una lectora agafa la meva novel·la i sent que és una novel·la LGTBI, és lícit i trobo que està bé que porti aquesta etiqueta. Ara, si un lector l'agafa i no hi veu això, doncs també em sembla perfectament bé. Per tant, les obres no crec que diguis si aquesta ho és i aquesta no ho és i aquests són els criteris, sinó que jo aquí em fixo en el punt de vista de la lectura del lector. Llavors, poden ser criteris molt variables i totalment personals. I això fa que una novel·la pugui encaixar o pugui ser etiquetada de diferents maneres, però també d'altres molt diferents.

En el cas de les teves novel·les, no veig que el fet que les protagonistes siguin lesbianes sigui el tema central, sinó que és una característica més de la trama, un element més.

Sí, és un tret més, no és una novel·la el tema de la qual sigui sortir de l'armari, per exemple, perquè hi ha casos que és com molt evident. Però jo em veig també com un símptoma una mica de la nostra època, jo he pogut viure la meva sexualitat d'una manera totalment normalitzada i sé que no sempre és així, però en el meu cas ha estat així, per tant, això es dona, sense tenir mai cap problema. I això és fruit que estem en un moment històric, hi ha hagut molta gent darrere que ha lluitat perquè això pugui ser així i per tant no és el tema de les meves novel·les, sinó que les meves protagonistes són lesbianes igual que jo. És un tret més igual que tants altres. Però sí que és cert que en aquest recorregut històric sense ser possible que apareguin novel·les en què això és un tret més i no és el focus, en aquest recorregut sí que hi ha hagut novel·les en què realment aquest era el tema, perquè els mateixos escriptors tant si parlaven d'ells mateixos com d'un personatge fictici, si feien novel·la contemporània en aquell moment, això era un problema. És a dir, el fet de ser gai, lesbiana o transsexual, o el que sigui, realment era un problema en aquell moment i per tant no era un afegit igual que un personatge pot ser mecànic, pot ser mestre o pot ser ateu. Sinó que sí que et marcava molt i marcava molt la teva vida i això es convertia en l'eix de la novel·la d'alguna manera. Tantíssimes novel·les que hi ha hagut que mostren això, aquest malestar, aquesta problemàtica, aquesta depressió, aquesta dificultat per sortir de l'armari, aquest rebuig. És clar, en el meu cas, jo crec que escrivint ara en el moment que escric, en la societat queestic escrivint, tot molt contextualitzat, no té perquè ser així. I per tant, a l'hora d'escriure, jo podria decidir que poso molt de relleu a aquesta particularitat de les protagonistes, però és cert que

les meves protagonistes les faig servir a mode de mirall de mi mateixa i aprofito les seves veus, tot i que la història és fictícia, les seves veus sí que mostren coses que jo moltes vegades les defensaria, opinions o incomoditats que sento pel fet de viure en la societat que estem, però el fet que et serveixin de mirall vol dir que l'aspecte sexual o de gènere no té més importància per a elles, és una cosa totalment normalitzada, integrada i potser aquesta incomoditat que a més mostren és una incomoditat que compartim totes les persones o que podríem compartir, homes, dones, nens, qui sigui, pel fet de viure en una societat que ens coarta d'alguna manera.

Exacte. Justament les teves protagonistes no fan una sortida de l'armari, i el tema central no és el moment vital d'explicar-ho al món, i potser per això les teves novel·les no inclourien l'etiqueta com a tal perquè ja està implícit a la seva vida.

Això és una qüestió molt subjectiva i molt del lector. El lector i lectora de vegades el que busca és certa identificació, jo diria que és una qüestió molt subjectiva. Per exemple, en el cas de *Permagel*, jo m'he trobat amb lectores joves que estan descobrint una mica el seu lesbianisme, per exemple. I elles etiquetarien segurament aquesta novel·la com una novel·la LGTBI, perquè per a elles el que els ressona de la novel·la és precisament això. És clar, una altra persona, un altre lector que em puc haver trobat en clubs de lectura, un lector home de 50 anys, *hetero*, a aquest li pot haver encantat la novel·la, però això és un tret més de la protagonista que podia ser lesbiana com podria haver estat historiadora o qualsevol altra cosa, i el que li ressona de la novel·la és precisament aquesta incomoditat pel fet de viure en societat o aquest sentir-se una mica transitar pel límit i això és el que li ressona i per tant aquesta persona segurament no l'etiquetaria així.

És el context del lector.

Tu busques en aquest personatge aquesta identificació d'alguna manera o alguna cosa que et ressoni. És clar, en el teu cas, o en el cas de qualsevol altra persona més aviat com tu, estàs en un moment en què no et ressona i et ressonen altres coses. Ara bé, això no vol dir que el fet de trobar un personatge amb el qual sí que comparteixis coses com l'opció sexual, doncs faci que et sigui més simpàtic o més proper, però no sé si és suficient per etiquetar-ho. Jo entenc que s'etiquetin les meves novel·les així i m'està bé, igual que si és una novel·la sobre la maternitat, ho entenc, però jo per exemple quan estic escrivint no sento que estigui escrivint una novel·la sobre la maternitat i en el cas de *Boulder* mira que és molt i molt evident i amb *Mamut* segurament també, no ho sé. No sé ben bé sobre què estic escrivint quan escric, la veritat.

Parlant d'etiquetes, sí que és cert que a 'Boulder' potser ressaltava més el tema de la maternitat i els espais on conviu tota la trama, més que ella sigui lesbiana, que està molt bé, perquè com a referent és molt bo trobar un personatge amb el qual et pots emmirallar. Com a etiqueta potser a 'Permagel', com comentaves, sí que agafa més protagonisme.

Això depèn, jo m'he trobat de tot. Quan jo ho escric és una cosa i després la recepció de la novel·la jo en soc conscient bàsicament a través dels clubs de lectura, que és quan sento la gent com parla i com l'han rebut i el que hi troba i el que hi veu i varia molt. I per exemple en el cas de *Boulder* sí que hi ha gent que s'hi ha fixat i m'ha dit ostres... com fas una lesbiana tan antipàtica i tan masculista, m'han dit, i dic: perquè de lesbianes n'hi ha de tot tipus, saps? Jo no estic fent el decàleg de la dona perfecta, ni molt menys. És aquesta *tia*, que és així, que té aquestes particularitats i precisament és un personatge que és incòmode i a mi m'interessa que sigui incòmode. A mi per fer una novel·la centrada en un personatge que no em digui res, que no em generi cap mena d'incomoditat, a mi no m'interessa. El que m'interessa d'escriure és precisament això, destacar coses que jo admiraria en aquell personatge i destacar coses que també m'incomoden i en què jo mateixa...

És que justament ser lesbiana no implica certes coses.

És clar, no implica ser feminista o ser... No, precisament és això. És com els gèneres literaris d'alguna manera, que fins ara teníem la poesia, la narrativa... i ara hi ha... és una cosa que la Irene Solà fa fantàsticament bé, començar a barrejar el que és poesia amb el que és narrativa, amb el que són arts visuals... Doncs en el cas del que estem parlant seria una mica el mateix. No és que les lesbianes siguin així i hagin de ser així a totes les novel·les. És que tothom té la cara A, la cara B, la cara C i aquestes cares es barregen i ara n'emergeix una i després n'emergeix una altra i ara és més simpàtica i després és més antipàtica i ja està.

Exacte. Només com a curiositat. Ahir vaig fer una cerca ràpida i el terme 'lesbiana' a 'Boulder' només surt una vegada i a 'Permagel' més de deu. Llavors, això em va fer reflexionar i potser 'Permagel' sí que se centra més en aquest tema que no pas 'Boulder'.

La del *Permagel* parla molt d'ella mateixa en relació amb els altres, com els altres la veuen, com la veu la mare, el papa, la germana, les amants. I potser això és el que fa que a ella la vegin com a, entre altres coses, com a lesbiana i potser per això aflora més el terme. La de *Boulder* no parla d'ella mateixa en relació amb els altres, parla d'ella i prou. Com a molt en relació amb la Samsa, crec jo, eh. I la Samsa també és lesbiana, per tant, crec que potser per això no aflora tant el terme. Però vaja, ni me n'havia adonat.

Llavors, pel que fa a l'estratègia de promoció, des de Club Editor com es va plantejar la sinopsi i com es va presentar? Amb totes dues obres ja s'explicita que la protagonista que se sent atreta per les dones.

Ara no ho recordo, però en el cas de *Permagel* surt la paraula *lesbiana* oi directament? Una lesbiana suïcida o alguna cosa així. Sí, i era un moment en el qual jo era totalment desconeguda en el panorama de la narrativa, jo havia publicat poesia fins al moment i prou, i ningú em coneixia. Per tant, la Maria Bohigas sortia aquest nou llibre que era una aposta d'ella per una autora entre cometes desconeguda i ella em va dir: mira, jo publico el llibre perquè crec en la literatura, i li encantava el llibre. Però em va dir: «No sé pas si en vendrem gaires, perquè la història d'una dona, lesbiana, suïcida...» I ho deia així i així ho va estampar a la contra. Que la gent sàpiga el que es trobarà. Però em deia... no sé si això interessarà gaire. Però precisament el que rebenta una mica les etiquetes d'alguna manera és la resposta. Un llibre que va tenir molt èxit però no perquè la protagonista fos lesbiana. Jo crec que si la protagonista hagués estat *hetero*, hauria estat una mica diferent la història, però el missatge una mica de la novel·la era aquest. Molta gent s'ha sentit identificada precisament en aquests pensaments que ella té on mostra aquest sentir-se incòmoda, aquest 'hòstia, estic com molt sola...', perquè és una dona que està com molt sola i pateix una mena de buit existencial. Això no t'afecta pel fet de ser home, dona, gai, és que és igual, t'afecta pel fet de viure en aquesta societat i ens afecta a tots, des de dalt fins a baix, des dels més grans fins als més joves. Jo crec que això ha estat el que ha fet créixer la novel·la, veure això i no el fet que fos o no fos lesbiana, que és un tret més, crec jo.

Sí, és la percepció que en tinc, que és un tret del personatge però com tants altres que la defineixen, llavors ho trobo molt especial, que no sigui el que la defineix únicament.

Sí, també és cert que en el cas de *Permagel* almenys, és un llibre en què es parla molt de sexualitat. Llavors és el descobriment de la sexualitat quan és una nena... com que un dels eixos és la sexualitat, evidentment és una sexualitat lèsbica, llavors sí que es posa com molt de manifest. I és així. Però, la recepció, per exemple, a mi em va sobtar i em va encantar. Aquell capítol que hi ha que està partit en tres escenes que és ella, que està amb la germana, una nit que estan sopant menjar del xinès, perquè a la germana l'ha deixat el *nòvio* i està fatal... i ella diu: va, faré de germana comprensiva i tal... i la germana li pregunta, té aquesta curiositat... com és estar amb una dona? I al final, com és follar amb una dona? Doncs això és una cosa que jo vaig voler mostrar perquè és una cosa que a mi m'ha passat tres vegades a la meua vida. És a dir, d'estar en un entorn laboral, treballant jo amb les meves companyes de feina, que evidentment al cap d'un temps saben que ets lesbiana, i ja està... i venir un dia una i em va dir: et puc fer una pregunta? I jo sí, endavant. I em pregunten això: «Com és follar

amb una dona?» El primer dia em vaig quedar a quadres i no sé ni què vaig respondre, i em vaig quedar com... però com s'atreveix? A mi ni se'm passaria pel barret... però m'hi he anat trobant. I és una cosa que puc mostrar i tinc ganes de mostrar, i ho vull explicar, perquè ho he hagut d'explicar tres vegades. Bé, la primera no sé què vaig dir, però la segona li vaig dir: doncs mira noia provem-ho si t'interessa, i em va dir no, no... Però és una curiositat que a més a més a la novel·la vaig pensar: això és ben bé que la realitat supera la ficció... Si ho poso en boca d'una dona companya de feina, em diran que està forçat amb calçador i vaig dir... fem-ho fàcil, que s'entengui el context amb la germana, que els homes són una merda... i llavors té com més sentit la pregunta. Però en aquesta novel·la té pes aquest lesbianisme perquè la sexualitat és un tema transversal. Amb *Boulder* no tant, és més col·lateral, explica la seva història, una història d'amor on evidentment hi ha el desig sexual, però amb *Permagel* era com molt més explícit i molt més al llarg del temps des del naixement de la sexualitat fins als 40 i pico que té ella, i això ho fa potser més evident. No sé si t'he respost, la veritat.

Sí, tot i que està en un context familiar que inclou una mica més de confiança per poder preguntar. Però és veritat que és una cosa que passa sovint.

Sí, i després arran del llibre, jo m'he trobat amb alguna llibretera que em va dir, mira, jo ho vaig llegir i em posava calenta... i ella *hetero* de tota la vida... i em diu: doncs saps què? Ho vaig provar. És una mica la màgia dels llibres i el poder que tenen, que passes de la lectura a l'acció i et poden canviar la vida d'alguna manera.

Molt bé. Seguint amb el tema de la promoció editorial, és veritat que depèn de cada llibre, de cada autor, però creus que acaba visibilitzant el col·lectiu o l'estigmatitza? Si creus que limita més el públic.

Jo crec que depèn del llibre i del lector. En el cas dels meus llibres, jo no ho sento així. Crec que normalitza més que una altra cosa. I la resposta que he tingut dels lectors és molt així també. De fet, és que hi ha gent que em diu: hosti, no em vaig adonar que era lesbiana fins al final i dius... hosti, t'ho has mirat bé? Però entren en una altra història. La novel·la és feta de mil fils i cadascú s'agafa als que li interessin. Tothom hi veu el que vol veure i és cert que depèn molt de com ho rebin. I en el cas meu jo crec que més aviat normalitza i allibera, diria jo. Pel que jo sento d'escriure-ho i per la resposta que he tingut almenys.

Suposo que s'ha d'analitzar cada obra per separat.

Sí, perquè a més les obres són atemporals, un cop escrita si segueix corrent... Ara estem llegint Jane Austen, però clar depèn molt del moment on se situï. La novel·la és la mateixa sempre, aquelles paraules no canvien, però situada dos segles abans, un segle més tard, en aquesta societat, en una altra... També hi ha el tema de les traduccions, és clar, canvia molt

un llibre traduït, perquè no només l'estàs canviant d'idioma, sinó que és una traducció a una altra cultura. Llavors, el mateix llibre en una societat o en un país pot arribar d'una manera, i en un altre, d'una altra. A Europa mateix tenim països catòlics, practicants o països luterans, tenim molts lectors agnòstics... això també fa que el llibre canviï molt i la recepció canviï molt i la recepció acaba canviant una mica el discurs sobre el llibre.

I cada lector se'l fa seu.

En els clubs de lectura passa molt, volen la veritat. Nosaltres hem llegit això, però tu què volies dir? Dic no, no, és que no importa, el que tu has llegit és el que és, què t'he d'explicar jo? Bé, jo si pogués no parlaria, perquè ja està el llibre. Podem parlar sobre ell, però jo no tinc la veritat absoluta sobre el llibre. En els llibres trobem allò que volem trobar, i podem fer totes les lectures que vulguem i algunes són oposades, però si m'ho argumenten bé...

I el llibre continua sent el mateix, però un mateix lector segons el moment en què l'agafi i fins i tot amb una segona relectura o tercera...

I tant, això ens passa a totes. Agafes una novel·la i trobes coses que no havies vist. Jo abans subratllava els llibres i te'ls agafaves anys més tard i deies, com no he subratllat això? Està tot ratllat de xorrades i això que era essencial... i és perquè en aquest moment per a tu el que és essencial va per aquí... perquè et ressona això, i en aquell moment això ni t'anava ni et venia.

Has comentat que des de Club Editor ho van voler plasmar directament.

Bé, d'una història en què el tema del lesbianisme no passava desapercbut, per tant, doncs va sortir a les contres, aquesta la va escriure la Maria Bohigas i ho va escriure així. I m'ho va ensenyar, perquè la contra sempre la puc llegir abans a veure què em semblava, i vaig pensar: l'has clavada, és que és això. Si agafes el llibre és el que trobaràs d'alguna manera. Tot i que no trobes un llibre sobre el lesbianisme d'aquesta dona. No, és una dona que pel que sabem és lesbiana, entre cometes si vols suïcida, i poca cosa més en saps, que és historiadora de l'art... De fet, són les poques coses que la defineixen. També és cert que és una dona que es comunica molt amb si mateixa a través del sexe, per tant, el fet que fos lesbiana és rellevant per a la contra. El fet que fos una altra cosa potser no... la germana gran, per exemple, doncs no. Però en un llibre en què hi ha tant de sexe, el fet que fos lesbiana és rellevant, crec jo.

I consideres que pot ser rellevant que l'autor manifesti obertament la seva identitat o orientació sexual?

En el meu cas sí que coincideix, és a dir, jo em sento lesbiana i les meves protagonistes són lesbianes. Suposo que hi haurà casos en què hi haurà escriptors... És clar, tu pots ficcionar i

crear un personatge totalment diferent de tu o una persona transgènere o el que tu vulguis, pots fer el que sigui. Però en el cas en què coincideix, jo no crec que sigui important ni rellevant, acaba aflorant, aflora de seguida, en el moment en què un escriptor acompanya els llibres, això aflora vulguis o no vulguis. En una altra època els llibres anaven sols i ara tenim aquesta doble tasca d'escriure i d'acompanyament. Llavors jo crec que en el meu cas, intento ser honesta i sincera, per tant, és inevitable que aflori això, aquesta identificació, i n'estic totalment segura i contenta. És a dir, no intento ni amagar-ho ni tampoc vaig per davant amb la bandera. Sempre acaba sortint quan parles del llibre, això és així... perquè en el moment en què jo per exemple faig una narrativa en primera persona, a més a més, és molt fàcil caure en l'error de pensar que estic explicant, que estic fent autoficció, però molt autobiogràfica. Molta gent em diu, però això realment et va passar? I la teva mare com s'ho ha presa? I dius: a veure, això és ficció contemporània, és ficció. Però sí que és cert que crec, per posar-m'ho molt fàcil precisament, els personatges i tenen molt de mi, compartim moltes coses. Jo em sento dona, són dones, jo em sento lesbiana, són lesbianes, jo em sento incomodíssima en societat, doncs elles també. I a partir d'aquí ja es descabdella una història. Però si jo he d'acompanyar el llibre, i he de parlar d'ella, per a mi és inevitable no parlar de mi, i per tant això ja es mostra i ho mostro de manera natural i ho mostro satisfeta de fer-ho. És a dir, que sigui important o no, no crec que sigui decisiu per al llibre. Ni per als lectors, no tindria per què ser-ho, però no ho sé. També és cert que per exemple a vegades m'he trobat amb lectores molt joves que acaben de sortir de l'armari i m'ho diuen a mi, però potser la seva família no ho sap. El fet que de vegades elles venen amb la mare a fer el club o a veure la presentació per participar-hi. I el fet de jo mostrar-me així obertament per a elles hi ha com una complicitat i una força que circula entre nosaltres i això crec que és positiu i que inclou la mare d'alguna manera i que les acull i ens acull a totes i fa que ens puguem mostrar amb més naturalitat, amb més tranquil·litat, amb més calma... Per a elles venir a la presentació amb la mare és acostar-la cap aquí i dir, mira veus, som normals i fins i tot escrivim, no passa res. I en aquests casos estic especialment satisfeta de poder-ho fer.

Suposo que et converteixes en un referent fora de la ficció, perquè els personatges com a tal ja acaben sent referents, i això reforça aquesta idea de referent. I creus que una persona heterosexual sabria explicar o expressar la realitat d'algú del col·lectiu?

No ho sé, jo puc parlar de mi com a escriptora... Una vegada en una de les primeres aparicions públiques, algú em va preguntar: però tu podries escriure una escena sexual d'una noia *hetero*? I jo vaig dir: no, no podria. Soc incapaç de posar-m'hi. Mira, la veritat és que no em ve de gust, sincerament. Jo m'identifico molt i jo visc molt la novel·la, i no m'interessa. Però és cert. I després, em vaig trobar aquesta persona temps més tard i em va dir: vam estar discutint molt, perquè clar, si tu com a escriptor estàs fent ficció, podries parlar del que fos. I

jo crec que sí, evidentment, però crec que no parlaria de la mateixa manera. Jo per exemple no sé si seria versemblant, sincerament. I de cara a *Mamut*, que ja fa temps que el vaig marejant, al principi d'escriure'l sí que vaig voler dir, a veure, aquesta s'ho farà amb tios, pel motiu que sigui, a veure com ho fem, i vaig arribar a intentar documentar-me... coses d'aquestes que dius... sortirà un xurro. No, a veure, jo crec que podria, però simplement és que no em ve de gust. Jo faig una prosa com molt poètica i, llavors, si no m'hi sento molt còmoda, és molt difícil que flueixi la poesia. Llavors, podria intentar-ho, però no sé si quedaria bé o quin sentit tindria, perquè si les faig servir a elles com a mirall meu, no hi veig el sentit. Ara, un altre escriptor o escriptora jo crec que podria fer l'exercici i que se'n sortiria perfectament, jo crec que és possible fer-ho, seguríssim. Però mira, jo em sento tan lliure quan escric, no penso a agradar ningú, ni a ser conseqüent... Escric la història que m'interessa escriure i també busco incomodar-me.

Però aquesta llibertat té molt d'èxit, les dues novel·les han sigut molt ben rebudes.

Això és una benedicció. Perquè jo quan acabo la novel·la dic: mira, que arribi com arribi... si agrada genial, perquè puc seguir vivint d'això i seguir escrivint. Ara, si no agrada, almenys jo tinc aquesta tranquil·litat, aquesta pau d'haver escrit el que volia escriure. Però almenys he escrit el que volia. El que no faré és intentar complaure algú, intentar fer un altre *Permagel*, intentar fer un altre *Boulder*, no. I després faré una altra història que potser em quedarà totalment diferent i diràs, què ha escrit aquesta dona? És la mateixa dona? No ho sé, el que em surti.

10.1.4. Bel Olid

Entrevista realitzada el 15 de desembre del 2021:

Les obres considerades com a literatura LGTBIQ+ necessiten ser etiquetades com a tal o justament al contrari, no fer-ho tan evident a les campanyes de màrqueting o a les sinopsis?

Doncs mira, crec que va ser fa un any o potser dos que hi va haver una taula rodona sobre aquest tema en què es va convidar doncs una bibliotecària, una editora, a mi com a escriptora i també activistes LGTBIQ+ i això es va fer al centre LGTBI de Barcelona. Em temo que no es va gravar, però bé, es van dir moltes coses i al final la meva conclusió va ser que necessitem com un doble sistema, és a dir, quan jo busco un llibre LGTBIQ+ l'he de poder trobar, és a dir, si jo vull llegir una novel·la en què has els protagonistes no siguin cisheteros he de poder anar a alguna mena de secció i això es pot fer de diverses maneres. Per exemple, a la biblioteca

de Nou Barris, doncs tenen tota una secció especialitzada en temes trans. Doncs tu saps que vas allà i estan agrupats. O si jo vaig a Còmplices, a la llibreria, doncs ja sé que allà trobaré aquesta mena de novel·les. I també doncs no està de més doncs que hi hagi taules o prestatges etcètera en llibreries generalistes i també doncs que hi hagi bibliotecaris, llibreters, etcètera que els puguis preguntar. Però aquests llibres han d'estar a dos llocs, és a dir, tant a les col·leccions temàtiques, per dir-ho d'alguna manera, però també a les altres col·leccions. És a dir, quan jo busco una novel·la on hi hagi una història d'amor, per exemple, doncs he de poder trobar entre les històries d'amor cishetero he de poder trobar les que no ho són. M'explico? És a dir, que el millor seria la idea de la doble col·lecció.

Entenc, doncs, que proposes que des de l'editorial no s'etiqueti com a tal i sigui en el punt de venda o biblioteca on es dobli el lloc que ocupa l'obra.

És clar, l'etiqueta de l'editorial pot ser explícita o pot ser implícita. Per exemple, Bellaterra Edicions no posa una etiqueta *queer*, LGTB, feminista, però saps que si busques obres d'aquesta mena és una bona editorial on buscar. O el mateix a Tigre de Paper. Llavors, doncs això, hi ha com etiquetes de: «Hola, això és una obra feminista», que moltes vegades són operacions de propaganda. I després hi ha projectes editorials que es coneixen doncs perquè la gent que llegim ja sabem on trobar les coses. Llavors, és clar, l'etiqueta explícita no ho sé.

D'altra banda, però, què defineix la literatura LGTBIQ+? Perquè sembla que sigui un gènere literari més, però reprene el que comentaves, si busco una història d'amor, no sempre vull que sigui una relació cishetero, però busco novel·la romàntica, no el gènere LGTBIQ+.

D'això n'hem parlat al QLit, que és el festival de literatura *queer* que organitzem de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. I et recomano que et miris els programes, perquè portem ja quatre edicions, el 2022 serà la cinquena i hem programat moltíssimes coses. I per a nosaltres, el que fa que una obra pertanyi no pas en el gènere, perquè cada obra té el seu gènere, doncs si és poesia, si és novel·la, si és el que sigui. Però el que fa que una obra pertanyi al que nosaltres en diem literatura LGTBIQ+ seria doncs que tracti temes relacionats amb el col·lectiu o que hi hagi personatges del col·lectiu. Ens és igual l'orientació o la identitat, l'expressió de qui escriu, ens importa en quin lloc l'obra situa això i fuig de l'heterosexisme i del cissexisme.